

**TURUN
YLIOPISTO**

PELIMO – Lärarguide

Ett digitalt redskap för undervisning i kulturell mångfald

Janina Luoto (red.)

PELIMO – Lärarguide

Ett digitalt redskap för undervisning i kulturell mångfald

Författare: Niina Autiomäki, Maiju Lindholm, Kia (Katarina) Lundqvist,
Janina Luoto (red.), Sallamari Rantanen, Hanna Sirén

Grafisk utformning och layout: Mainostoimisto Guru (Tero Savila och
Satu Gottschalk). Svensk layout: Mountain Music (Riikka Löytökorpi)

Översättning till svenska: Katja Sandqvist

Illustration: Tuuli Hypén

Översatt till svenska 2021 av Brahea-centret vid Åbo Universitet med hjälp
av medel från Svenska Folkskolans Vänner. Finskt original: Turun ammatti-
korkeakoulun oppimateriaaleja 133 (Åbo yrkeshögskola, Åbo 2020)

Bestående adress på webben: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8416-9>

Distribution: <https://pelimo.turkuamk.fi/pa-svenska/>

Brahea-centret vid Åbo Universitet, publikationer 2021, 1

Utgiven av Brahea-centret vid Åbo Universitet

www.utu.fi/braheakeskus

Åbo 2021

ISBN 978-951-29-8416-9

ISSN 2342-4273

PELIMO

Lärarguide

Janina Luoto (red.)

Innehåll

1	Förord	5
2	PELIMO-projektet	6
3	Kulturell mångfald i skolan – begrepp	8
	Kulturell mångfald eller multikulturalism	9
	Kulturellt hållbar fostran	9
	Kulturidentitet	9
	Flerspråkighet och språkmedvetenhet	10
	Kulturkompetens och kulturmedvetenhet	11
	Ojämlighet, likvärdighet och maktförhållanden	11
	Rasism och att identifiera densamma	12
	Interaktiv integration	12
4	PELIMO-spelet och dess övningar i undervisningen	14
	Spelkaraktärer och val av övning	15
	Anton	16
	Fatima	16
	Juusa	17
5	Ibruktage av spelet	19
	IOS- och Android-enheter	19
6	Övningar	20
	Antons berättelse	21
	Fatimas berättelse	53
	Jusas berättelse	98
	Skribenter	127

Förord

Det du har framför dig är PELIMO-spelets lärarguide. Syftet med lärarguiden är att erbjuda arbetsredskap för lärare i årskurserna 4-6 för undervisningen i kulturell mångfald. De redskap som erbjuds är spelet PELIMO, som utvecklats inom ramen för detta projekt, de praktiska övningarna i den här guiden samt lärarinformationen som ges i guiden. De teman om kulturell mångfald som här tas upp ingår i delområdena inom mångsidig kompetens i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (i synnerhet kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid) samt i innehållet och målsättningarna för samhällsläran.

I undervisningen av teman med anknytning till kulturell mångfald är målet att väcka respekt, uppskattning och förståelse för olikheter. I den här guiden behandlas följande delområden (mer om detta i kapitel 3 och 4) som teman för kulturell mångfald: ojämlikhet och maktförhållanden, värderingar, allmänna mänskliga rättigheter, barnets rättigheter, socioekonomisk bakgrund, funktionsnedsättning, konfliktlösning, etnisk bakgrund, livsstil, jämställdhet mellan könen samt trygghet.

I samband med diskussionen om mångfald bör man uppmuntra eleverna att reflektera över frågorna genom att hjälpa dem att upptäcka kopplingar mellan dessa och sin egen upplevelsevärld. I diskussioner med eleverna kan läraren således vägleda dem och hjälpa dem att identifiera och verbalisera och även kritiskt reflektera över sina egna och andras värderingar. I undervisningen strävar man efter att stöda eleverna i att bygga upp en egen kulturidentitet samt att även intressera sig för andra kulturer.

Spelet PELIMO och övningarna i anslutning till detta är lärarens arbetsredskap för att behandla teman i anslutning till kulturell mångfald i undervisningen. PELIMO är ett projekt där eleverna med hjälp av ett spel uppmuntras att diskutera och reflektera över frågor som det ofta inte finns några rätta svar på. Samtidigt gör man eleverna medvetna om sin egen värdegrund, människors mångfald och även omfattande globala fenomen genom att presentera för eleverna välkända och vardagliga fenomen. Likaså betonar PELIMO-projektet vikten av att lyssna på eleverna samt respektera deras frågor, känslor, kunskap och antaganden. De teman som behandlas i projektet är utformade särskilt med tanke på läroplanen för samhällslära, men samtidigt hänger de ihop med elevernas hela upplevelsevärld och kan således inte särskiljas från andra fenomen i livet.

I guiden har infogats olika praktiska diskussionsövningar och funktionella uppgifter med hjälp av vilka de frågor kring kulturell mångfald som behandlats i spelet kan fördjupas. Vår uppriktiga önskan är att spelet och materialet i anslutning till det kan stöda er i arbetet med dessa frågor och att det möjliggör en diskussion som tar samförståelse och kulturell mångfald i beaktande.

Skribenter:

Janina Luoto & Hanna Siren

2

PELIMO-projektet

PELIMO-projektet finansierades med statligt specialbidrag som förvaltats av Utbildningsstyrelsen. Finansieringen inriktade sig på utvecklandet av kunskapen om kulturell mångfald i den grundläggande utbildningen. Inom ramen för PELIMO-projektet utvecklades ett spel med tillhörande material som stöd för skolorna vid behandlandet av frågor som berör kulturell mångfald. Spelet riktar sig särskilt till årskurserna 4-6, eftersom läroplanen vid denna tidpunkt föreskriver en fördjupning i ämnet kulturell mångfald, och lämpar sig väl till exempel för undervisningen i samhällslära. Enligt läroplanen ligger en av tyngdpunkterna i samhällsläran på att göra eleverna förtrogna med samhällslivet och med konstruktiv kommunikation. Därtill är målet att få eleverna att förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna och jämlikhet samt att utveckla deras etiska omdömesförmåga.

Projektet verkställdes av Åbo yrkeshögskola Ab (koordinator), Humanistiska yrkeshögskolan Ab och Åbo universitets Brahea-center. Projektet gjordes i samarbete med bland annat Åbo stad.

Projektet inleddes våren 2019 genom kartläggning av internationellt material som lämpar sig för behandlingen av frågor kring kulturell mångfald och genom att utreda vilka typer av material och spel som lärarna i grundskolan har till sitt förfogande. Samtidigt kartlades vetenskapliga undersökningar i ämnet och definierades centrala begrepp för projektet (se kap. 3).

Kartläggningen av material koncentrerade sig i enlighet med finansierarens instruktioner på tillgängligt internationellt material. Till exempel har Europarådet och Unicef producerat en ansevärd mängd bra och användbart material för behandling av kulturell mångfald. Lärarguiden har utvecklats för att tjäna det finländska samhällets behov och det finländska skolsystemet och således har materialet ur de internationella källorna bearbetats till en lämplig form för vårt samhälle. Lärare som arbetat med ämnet och forskare vid institutionen för lärarutbildning hördes vid gemensamma diskussionstillfällen där man diskuterade befintliga material, spel som fungerat bra i undervisningen samt behovet att behandla frågor om kulturell mångfald i grundskolorna.

Vid Åbo yrkeshögskolas och Humanistiska yrkeshögskolans innovationsdagar för studenter våren 2019 inleddes utformningen av PELIMO-spelet. Utvecklandet av spelet inleddes utgående från studenternas idéer, varefter projektaktörerna tog vid. En prototyp av spelet utvecklades i Åbo yrkeshögskolas inlärningsmiljö theFIRMA under sommaren och hösten 2019 och testkördes under senhösten 2019 i Åboskolor. Därtill presenterades en demoversion av spelet för lärare och andra pedagogiska yrkesgrupper vid olika tillställningar. Feedback på lärarguiden gavs av representanter för Åbo stad och Världsskolan samt socionomstuderande vid Åbo yrkeshögskola. Förbättringsförslag för spelet och guiden förverkligades i mån av möjlighet.

I utvecklandet av spelet var det utmanande att på samma gång beakta den kulturella mångfaldens breda och mångfacetterade natur och att förankra temana i spelvärlden genom att dels undvika stereotyper, dels ta hänsyn till verkligheten. Med hjälp av övningarna i den här guiden är det möjligt att utvidga och fördjupa teman som behandlats i spelet i undervisningen. I spelet och lärarguiden är avsikten att kombinera faktakunskap, etiskt och reflekterande tänkande, ömsesidig inläring och aktivitet. I spelet lyfts olika frågor i anslutning till kulturell mångfald fram genom karaktärernas berättelser. Eleverna får göra val i samband med karaktärernas vardagliga situationer och dessa val styr delvis spelets riktning. Med hjälp av diskussionsövningarna och de funktionella övningarna i lärarguiden kan eleverna tillsammans fördjupa sig i de frågor som kommer upp i spelet, handledda av läraren.

Den här guiden har utvecklats för att underlätta ibruktagandet av spelet och för att erbjuda redskap för en djupare diskussion kring kulturell mångfald. Den fungerande praxis för spelifiering i anslutning till behandlingen av kulturell mångfald som uppstått i samband med utvecklandet av spelet inom PELIMO-projektet har sammanfattats i en publikation producerad av Humanistiska yrkeshögskolan.

Projektets slutresultat, PELIMO-spelet, går att ladda ned fritt från appbutiker (se kapitel 5). Spelet är tillgängligt på finska och på svenska. PELIMO-projektets webbsidor hittas på adressen <https://pelimo.turkuamk.fi>. Där finns allt material som uppstått inom ramen för projektet, såsom lärarguiden, en guide som presenterar gynnsam praxis för spelifiering samt bloggtexter som berättar om olika stadier av projektet.

Den finskspråkiga lärarguiden har översatts till svenska av Åbo Universitet (Brahea-centret) med hjälp av medel från Svenska Folkskolans Vänner. Översättningen har gjorts av Katja Sandqvist.

Skribenter:

Janina Luoto & Hanna Siren

3

Kulturell mångfald i skolan – begrepp

Då kulturell mångfald tas upp i klassen bör läraren förutom att ha kännedom om detta omfattande ämne även vara lyhörd för elevernas olika bakgrund. Det kan också vara bra för läraren att fundera på sina egna värderingar i förhållande till den tillgängliga informationen. Vad svarar jag om eleven frågar vad rasism är? Hur pratar jag om ojämlikhet på ett sådant sätt att lågstadieleverna känner att ämnet berör dem? Hur pratar jag om flyktingskap i en klass där det finns barn från flyktingfamiljer? Hur tar jag upp den diskriminering mellan eleverna som ofta sker i smyg och vars orsak kan vara till exempel skillnader i familjernas socioekonomiska status eller behov av olika stöd?

Internationaliseringen och diversifieringen av det finländska samhället skapar utmaningar för vårt utbildningssystem. Inom dagvården, på rådgivningsbyråerna, i skolorna, inom social- och hälsovården samt vid fastighetstjänsterna har man konstaterat att de anställda behöver interkulturell kunskap för en fungerande yrkesverksamhet och samexistens (Kaihlainen et al. 2019 och en förfrågan om behovet av utbildning riktad till kommunerna av Egentliga Finlands kompetenscentrum inom det sociala området 2019). Lärarna blir allt oftare tvungna att lösa praktiska situationer i skolan där barnens och ungdomarnas hem- och bakgrundskulturer kan förorsaka förvirring, frågor och värdekonflikter. Mångfald innebär samtidigt en rikedom: nya färger, dofter, röster samt spännande stunder och situationer.

Några gemensamma definitioner på vad interkulturell kompetens innebär och hur man bör bemöta kulturell mångfald, inom vetenskapen och i det praktiska arbetet, har man ännu inte uppnått (Kupera-projektet 2019). I läroplanen för den grundläggande utbildningen (Utbildningsstyrelsen 2014) fastställs att ett av den grundläggande utbildningens uppdrag är att stöda elevens egen kulturidentitet, men det finns fortfarande väldigt begränsat med redskap för lärarna att ta upp mångfald i skolan. PELIMO-spelet med tillhörande lärarguide strävar efter att erbjuda ett sådant här redskap.

I det här kapitlet har vi sammanställt information om olika fenomen som berör kulturell mångfald samt en begreppsapparat i anslutning till dessa som det lönar sig för läraren att bli bekant med innan spelet eller övningarna tas i bruk i klassen. Begreppen som presenteras i kapitlet förknippas ofta med etnisk, språklig och/eller religiös mångfald. Kulturell mångfald är dock ett mångfacetterat fenomen, som handlar om även annat än de ovannämnda faktorerna. Värderingar, attityder, världsåskådningar samt beteende- och interaktionsmodeller som hör ihop med kulturen inlärs i den egna uppväxtmiljön. Samma kulturgemenskap omfattar dock människor som kan vara väldigt olika sinsemellan, vilket gör att det inte existerar någon enskild enhetlig kulturmodell.

Utbildningsstyrelsen ger rådet att i behandlingen av ämnet kulturell mångfald vid sidan av religion och etnicitet även ta socioekonomisk status, kön, boställningsort, livsstil, världsbild samt specialbehov på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom i beaktande (Utbildningsstyrelsen 2020). Den här listan utökade vi ytterligare med några teman plockade ur experternas kommentarer och övningarnas källmaterial: ojämlikhet och maktförhållanden, barnets rättigheter, allmänna mänskliga rättigheter, konfliktlösning samt trygghet. Dessa ämnen lyfter vi fram med stöd av spelkaraktärerna och övningarna i denna guide.

Kulturell mångfald eller multikulturalism

Kulturell mångfald håller på att ersätta multikulturalitet som begrepp. Genom denna förändring vill man betona att det inte finns några separata "kulturblock", utan människor har alltid en mångfaldig bakgrund. Kulturell mångfald som begrepp för fram särskilda frågor som hör ihop med kultur, såsom frågor om kulturella rättigheter. Å andra sidan kan man med hjälp av begreppet föra fram det mångfaldiga i en människas kulturella bakgrund, det vill säga att en människa aldrig är endast "en representant för sin egen kultur". Begreppet lyfter fram variationer inom kulturerna på ett positivt sätt.

Kulturellt hållbar fostran

Kulturellt hållbar fostran är ett övergripande begrepp med vars hjälp skolans roll som främjare av kulturell hållbarhet lyfts fram i utvecklandet av pedagogiken. Kulturellt hållbar fostran (jfr. kulturellt ansvarsfull fostran) tryggar elevens kulturella rättigheter och stöder hans eller hennes kulturidentitet. Att fostras mot en hållbar framtid är en övergripande princip i läroplanen. (Laine 2017.) Andra brukbara begrepp är bland annat multikulturell fostran, jämlikhetsfostran, dialogfostran, global fostran och fredsfostran.

Kulturidentitet

Skolan bör vara en trygg plats där olika identiteter och kulturtraditioner bemöts på ett respektfullt sätt. Elevens kulturidentitet utvecklas i form av en process och baserar sig på en respektfull nyfikenhet ("fråga, anta inte"). Olika aspekter av elevernas bakgrund bör beaktas, såsom samhällsklass, kön, sexualitet, LGBT-identitet, funktionsnedsättning och etnisk grupptillhörighet. Läraren bör ha ett öppet sinne för att kunna identifiera och uppmärksamma elevernas olika utgångspunkter och behov. (Laine 2019.)

Kulturidentitet är inget entydigt begrepp, men det är ändå illustrerande då man talar om behov och specialfrågor som hänger ihop med kultur och kulturbakgrund. Kulturidentitet underlättar att uppmärksamma faktorer som stöder elevens utveckling och självkänsla samt upplevda grupptillhörighet. (Laine 2019.)

Utmärkande för kulturidentiteten är att den förändras och omformas livet igenom och kommer fram på olika sätt i olika situationer. Inom forskningen har man konstaterat ett samband mellan en stabil jaguppfattning, det vill säga förståelse för den egna identitetens olika dimensioner, och bland annat bra självkänsla, lycka och lägre förekomst av depressivitet. Särskilt hos individer som tillhör en nationell minoritet korrelerar enligt forskningen en balanserad identitet positivt med bland annat högre utbildning och icke-radikala politiska åskådningar. (Laine 2019.)

Att stöda den kulturella identiteten hos grundskolans elever är således ett viktigt mål för undervisningen ur samhällets synvinkel. Det räcker inte längre med enbart "tolerans" eller "att bekanta sig med andra kulturer" som referensram, utan en stabil kulturidentitet är nyckeln till att hitta sin egen plats och att känna positiva känslor både för den egna gruppen och för andra grupper. Alla elever, även representanter för den så kallade majoritetskulturen, kulturidentitet behöver stöd. Målet är att stöda barnet så att samtidigt som hans eller hennes jaguppfattning tar form och får en allmänt positiv prägel lär han eller hon sig också att förstå och uppskatta mångfald i sin miljö och handla på ett konstruktivt och respektfullt sätt i enlighet med sina egna värderingar. (Laine 2019.)

Att stöda kulturidentiteten innebär att skydda barnet från en identitetsprocess som stannar vid etnocentrism eller blir som ett psykologiskt fängelse. Psykologisk fångenskap i den egna kulturen innebär att en individ har internaliserat negativa uppfattningar om sin egen grupp och därför skäms för sin egen kulturella bakgrund. Människor som befinner sig på detta stadium hör ofta till diskriminerade och stigmatiserade minoriteter. Individer som stannat på en etnocentrisk nivå har en föreställning om sin egen kultur som bättre och överlägsen. Etnocentriska individer vill avvisa all interaktion med representanter för andra grupper och upplever våld mot andra grupper som berättigat. Enligt undersökningar har största delen av representanter för extremistgrupper stannat på denna nivå vad gäller kulturidentitet. (Laine 2019.)

Då man önskar stöda en positiv inställning till främmande kulturer hos eleverna är det skäl att börja med att visa uppskattning gentemot deras egen hemkultur. På det här sättet stöder man utvecklandet av en balanserad kulturidentitet hos eleverna. Vid sidan av att beakta elevernas olika utgångspunkter i undervisningen kan läraren inkludera i undervisningen fakta som berör elevernas bakgrund och ursprungsländer. Läraren kan till exempel själv söka information och ta upp positiva och intressanta saker (såsom Tvåflodslandets historia eller nigeriansk litteratur) som berör elevernas ursprungskulturer.

Övningarna i denna guide erbjuder möjlighet att ta upp olika hemkulturer i undervisningssituationer. Samtidigt förstärker man den kulturella kompetensen hos alla elever i klassen och stöder en positiv inställning till både den egna bakgrunden och de andras olika bakgrunder.

Flerspråkighet och språkmedvetenhet

Flerspråkighet och språkmedvetenhet är begrepp med vars hjälp man vill betona betydelsen av alla språk och att behärska dem även i skolan. En språkmedveten undervisning stöder alla språk, även hemspråken, och visar uppskattning för utnyttjandet av flera olika språk samtidigt i skolvärlden. Enligt detta angreppssätt borde man se flerspråkighet som en rikedom och förstå att nyckeln till att lära sig andra språk är att behärska sitt eget modersmål. Tidigare kunde man påstå att en person saknade språkkunskaper om han eller hon inte talade finska eller svenska, oavsett om han eller hon talade flera andra språk. Flerspråkighet är skäl att betrakta som en rikedom som är nyttig både för den språkkunniga individen och för samhället i vidare mening. I en globaliserad och digitaliserad värld är färdigheter i flera språk viktigt för alla medborgare. (Räty 2020.)

I läroplanen för den grundläggande utbildningen har språkmedvetenhet lyfts fram som en av de principer som styr utvecklandet av skolornas verksamhetskulturer. I en språkmedveten undervisning "diskuterar man attityder till språk och språkgemenskaper och förstår vilken central betydelse språket har för inläring, interaktion och samarbete samt i konstruerandet av identiteter och för socialiseringen in i samhället". Språkmedvetenheten borde genomsyra all verksamhet, eftersom "varje vuxen är en språklig modell och också en som lär ut det språk som används i det egna undervisningsämnet". (Utbildningsstyrelsen 2014.) I språkmedvetenheten ingår således också tanken om språkbruket inom olika kunskapsområden och läraren som en handledare för inläringen och behärskandet av språket inom sitt eget kunskapsområde. (Andersen et al. 2019)

Läraren behöver inte själv vara språkexpert för att kunna ta språkmedvetenhet i beaktande. I skapandet av en språkmedveten verksamhetskultur är lärarnas vilja att reflektera över språkliga fenomen tillsammans med barnen och ungdomarna viktigast. Metaspråklig reflektion tillsammans med barnen är värdefullt, även om läraren inte

kan erbjuda ett direkt svar på problemet. I undervisningen av alla läroämnen erbjuds möjlighet till språklig kreativitet och lekfullhet samt diskussion om språket och attityder kopplade till det. Att utnyttja dessa möjligheter är centralt i utvecklandet av en språkmedveten fostran. Lyhördhet gentemot språkliga fenomen hjälper också läraren att uppfånga naturliga inläringssituationer och förutspå situationer där språket kan utgöra ett hinder för inläringen. Centralt i främjandet av språkmedvetenheten är också lärarnas samarbete, som gör det möjligt att observera likheter och skillnader mellan språk samt att tillämpa kunskap som man erhållit i ett ämne vid inläringen av språket i andra ämnen. (Andersen et al. 2019)

Kulturkompetens och kulturmedvetenhet

Kulturkompetens är förmåga eller beredskap att agera i interkulturell interaktion. (Hammar-Suutari 2009). Kulturkompetens bör ses som en process där kunskap, färdigheter och insikter ackumuleras fortgående av läraren. Ingen blir någonsin färdig, alltid finns det något nytt att lära sig. Att öka på sin kunskap om olika kulturer och religioner och praxis inom dessa är en del av processen, men lika viktigt är det att förstå vilken betydelse ens egen kulturbakgrund har i olika situationer och möten.

Sari Hammar har i sin doktorsavhandling beskrivit kulturkompetens på följande sätt: "En kulturellt kompetent person bör kunna fungera flexibelt och skickligt i föränderliga situationer med olika människor på så sätt att hans beslutsförmåga inte baserar sig på förutfattade meningar, utan han är öppen och redo att förstå och respektera de olikheter som han möter" (Hammar-Suutari 2009). Kulturen formar människan, men den här processen är mångfacetterad. Alla människor hoppas ändå att de framför allt ska behandlas som individer och inte som en produkt av den kultur de representerar.

Då man pratar om kulturkompetens använder man sig också ofta av begreppen kulturmedvetenhet och kultursensitivitet. Några tydligt avgränsbara skillnader mellan begreppen finns dock inte. I Arbets- och näringsministeriets lista över centrala begrepp definieras kulturmedvetenhet enligt följande: "Myndigheten har förmåga att i bl.a. kommunikation och kundkontakter beakta kulturens inverkan både vad gäller kunden och sig själv." (Kotouttaminen.fi) Kulturmedveten verksamhet förutsätter i allmänhet mycket mer tid, språklig entydighet samt uppmärksammande av ett eventuellt behov av tolkning.

Ojämlighet, likvärdighet och maktförhållanden

I samhället pratas det allt mer om maktförhållanden, privilegier eller ogynnsamhet som kan kopplas ihop med kulturell bakgrund. Under omständigheter präglade av kulturell mångfald är det viktigt att var och en identifierar sin egen position. (Utbildningsstyrelsen 2019.) Ifall man hör till majoritetsbefolkningen och inte avviker alltför mycket från det som brukar uppfattas som vanligt eller normalt, är det viktigt att kunna identifiera sin egen privilegierade position. Internationell rätt erkänner alla människors likvärdighet, men i praktiken vet vi att det i samhället förekommer mycket diskriminering som baserar sig på fördomar och även rasism.

I Finland har vi ännu inte kommit så långt vad gäller att känna igen diskriminering och rasism. Ett diskriminerande bemötande kan vara omedvetet. I Ina Juvas färskas undersökning av mobbning i skolan (2019) framgick att det var svårare att identifiera mobbningen om eleven inte motsvarade lärarnas uppfattning om en normal elev. En "normal" elev var t.ex. Ijushyad, tillhörde medelklassen och var socialt kompetent. Förutom eleverna kunde även lärarna och andra vuxna i skolan delta i mobbningen och diskrimineringen.

I Finlands grundlag hänvisar principen om jämlikhet både till förbud mot diskriminering och till att alla är lika inför lagen. Med jämlikhet avses att alla människor är lika mycket värda oberoende av kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, medborgarskap, språk, religion och övertygelse, åsikter, funktionsnedsättning, hälsotillstånd, sexuell orientering eller andra orsaker kopplade till personen.

Rasism och att identifiera densamma

”Rasism är ett tänkande där man föreställer sig att världen består av olika människoraser. Rasism är att tänka att dessa så kallade raser skiljer sig från varandra till exempel till sina förmågor eller sina karaktärsdrag. Rasistiskt tänkande är också att rangordna dessa grupper av människor som man kategoriserat som olika raser. För att förstå hur allmänt förekommande rasism är bör man fästa uppmärksamhet vid de tillvägagångssätt som upprätthåller och producerar ojämlika maktförhållanden. Rasism är således såväl medvetet och direkt tänkande som omedvetna verksamhetsmodeller som väller upp från rasdiskriminerande attityder.” (Sheikh 2019.)

Ojämlikhet och rasism påverkar relationerna mellan olika grupper av människor. Begrepp såsom vit makt eller rasifiering beskriver fenomen som man stöter på i relationer mellan olika grupper. Med begreppen avses att det i relationer mellan grupper och individer lätt förekommer (ofta omedvetna) maktförhållanden och hierarkier som baserar sig på den vita majoritetsbefolkningens överlägsenhetskänsla. Utan att man lägger märke till det rasifieras en person som inte är ljushyad på grund av yttre egenskaper. Ojämlikhet, rasism och rasifiering kan förekomma då en person i första hand behandlas som en medlem av en given grupp och inte som en egen individ.

Interaktiv integration

Den internationella flyttningsrörelsen och immigranternas integrering i samhället ger upphov till mycket diskussion inom Europa. Att etablera sig i ett nytt land är ofta en mycket lång process. I Finland avser man med termen integration (Lag om främjande av integration 1386/2010) etablering eller integrering av nya invånare i det finländska samhället. Integration kan avse såväl processen som den inflyttade genomgår som den service som samhället erbjuder för att stöda och främja individens integrering. I lagen talas om interaktiv integration, med vilket avses att det krävs anpassning till den nya situationen också av det emottagande samhället, det vill säga processen är ömsesidig.

Skribenter:

Kia (Katarina) Lundqvist, Janina Luoto & Hanna Siren

Källor och tilläggsinformation:

Abdulkarim, M. kolumni 2.10.2019. Maailman paras koulu teki identiteetistäni ongelman

<https://yle.fi/uutiset/3-10943147>

Andersen, L. K. & Ruohotie-Lyhty, M. 2019. Mitä on kielitietoisuus ja miten se näkyy koulussa? Kielitietoisuus ja yhteiskunta, 10(2). Hämtad 31.3.2020 <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2019/mita-on-kielitietoisuus-ja-miten-se-nakyy-koulussa>

Dialogikasvatuksen verkkoportaali. Hämtad 31.3.2020

<https://www.helsinki.fi/fi/projektit/kulttuuri-katsomus-ja-kielitietoinen-perusopetus/materiaalit-verkkokurssi-ja-verkkoportaali/dialogikasvatuksen-verkkoportaali>

Guider Game – kotoutumista tukeva monikielinen mobiilipeli. Hämtad 31.3.2020 <https://gamu.fi/guider-game>

Hammar-Suutari, S. 2009. Asiakkaan erilaisuus – Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. Hämtad 31.3.2020 http://epublications.uefi.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-303-2/

Juva, I. 2019. Whocan be normal? Constructions of normality and processes of exclusion in two Finnish comprehensive schools. University of Helsinki. Faculty of Educational Sciences. Doctoral Programme in School, Education, Society and Culture

Kaihlanen, A.-M.; Hietapakka, L.; Aalto, A.-M.; Lehtoaro, S.; Heponiemi, T. 2019. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kulttuurinen kompetenssi ja siihen yhteydessä olevat tekijät. Yhteiskuntapolitiikka 4 (20.09.2019)

Kielikoulutuspolitiikan verkosto. Hämtad 31.3.2020 https://www.kieliverkosto.fi/fi?set_language=fi

Kotouttaminen.fi - Kotouttamisen osaamiskeskus. Työn tueksi. Keskeiset käsitteet. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hämtad 8.4.2020 <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>

Kupera-hanke 2019. Kulttuuri-, katsomus- ja kielitietoiseen opetukseen liittyvien käsitteiden moninaisuus -työpaja 21.8.2019. Helsingin yliopisto.

<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-kasvatus-ja-oppiminen/kulttuuri-katsomus-ja-kielitietoiseen-opetukseen-liittyvien-kasitteiden-moninaisuus-tyopaja-21.8.2019>

Laine, M. 2019. Koulu kulttuuri-identiteetin tukijana: Opetussuunnitelman kulttuurisesti kestävä tavoitteet. Ainedidaktiikka, 3(1), 21-42. Hämtad 31.3.2020 <https://doi.org/10.23988/ad.72962>

Laine, M. 2017. Kulttuurisesti kestävä kasvatuksen koulutus- ja kehitystarpeet. Kasvatus 48 (5), 441–455. Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen seura.

Opetushallitus 2020. Kulttuurinen moninaisuus. Hämtad 23.1.2020 <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kulttuurinen-moninaisuus>

Opetushallitus 2019. Millaisin teoin kohti moninaisempaa yhteiskuntaa. Hämtad 27.3.2020

<https://www.oph.fi/fi/tietoa-meista/millaisin-teoin-kohti-moninaisempaa-yhteiskuntaa>

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Räty, R. 2020. Kutsumme kielitaidottomiksi niitä, jotka osaavat eniten kieliä – kielen valta näkyy myös puheessa kielistä. Koneen Säätöön pitkä jutut 23.1.2020. Hämtad 31.3.2020

<https://koneensaatio.fi/kutsumme-kielitaidottomiksi-niita-jotka-osaavat-eniten-kielia/>

SETA- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2020. Sateenkaarisanasto. Hämtad 31.3.2020 <https://seta.fi/sateenkaartieto/sateenkaarisanasto/>

Sheikh, L. 2019. Antirasistinen suunnistusopas. Hämtad 31.3.2020 <https://sway.office.com/8OkkPVskYCLkwTm1>

Suuriniemi, S.-M. 2019. Kielitietoisuuden käsite ja kieli-ideologiat helsinkiläisten peruskoulujen opetussuunnitelmadiskursseissa. Teoksessa Kok M.; Massinen, H.; Moshnikov, I.; Penttilä, E.; Tavi, S. & Tuomainen, L. (toim.) 2019. Pidetään kielet elävinä – Keeping languages alive – Piemmä kielit elävinny. AFinLAN vuosikirja 2019. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 77. Jyväskylä. s. 42–59

Valehtelin jos väittäisin 2014. Syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa. Yhdenvertaisuus-julkaisu

2. Sisäministeriö 2014. Hämtad 31.3.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-958-6>

Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus koulutustarvekysely kunnille 2019. Icke publicerat material.

4

PELIMO-spelet och dess övningar i undervisningen

Syftet med PELIMO-spelet och dess tillhörande material är att undervisa om kulturell mångfald genom att förena modeller för erfarenhetsmässig, samarbetsinriktad och utforskande inläring med lekfullhet (se t.ex. Compasito 2012; Hakkarainen et al. 2005; Hellström et al. 2015; Järvilehto 2014). Inläringen sker genom att eleverna egna till ämnet kopplade tankar, känslor och erfarenheter lockas fram för medveten bearbetning. I praktiken kan läraren inleda diskussionen om kulturell mångfald genom att fråga eleverna vilka erfarenheter och tankar de har om ett utvalt tema. Efter en kort inledande diskussion övergår man till att spela PELIMO-spelet eller göra en utvald övning. I spelet förverkligas tanken om erfarenhetsmässig inläring, eftersom det bygger på vardagliga, för eleverna bekanta situationer.

Efter spelet är avsikten att i klassen diskutera de tankar, känslor och frågor som situationerna i spelet väckte hos eleverna. I samband med diskussionen borde eleverna ges möjlighet att berätta om sina egna upplevelser av motsvarande situationer eller om upplevelser som de eventuellt hört berättas om. Det är alltså viktigt att reservera tid för en gemensam lärarledd diskussion efter spelet.

Hur bär man dock sig åt för att ge eleverna tillräckligt med utrymme för funderingar samtidigt som man håller diskussionen inom ramarna för temat? Hur bör läraren göra om det under eller efter diskussionerna dyker upp något överraskande? Det är svårt att ge ett entydigt svar på dessa frågor.

Ett hjälpmedel för att hålla sig innanför ämnet är att be eleverna att lägga på minnet eller skriva ner på papper tankar och frågor som dyker upp under spelet för att sedan kunna diskutera dessa efter spelet. Därtill är det bra om läraren känner till berättelsens innehåll i spelet, så att han eller hon kan leda diskussionen och ställa frågor som hör ihop med de olika situationerna i spelet till eleverna. I den gemensamma behandlingen av temat får klassen eller gruppen möjlighet att tillsammans fundera på olika svarsalternativ till frågorna - läraren behöver alltså inte ha färdiga svar på dem.

Samarbetsinriktade och utforskande inlärningsmodeller tillämpas i PELIMO-projektet i form av praktiska övningar. Efter diskussions- och spelstunden övergår man till en övning som lämpar sig för det behandlade ämnet och som läraren har valt ut på förhand ur guiden. Flera av övningarna genomförs i smågrupper där eleverna tillsammans får lösa uppgifter i anslutning till övningarna.

Läraren har en central roll då det gäller att se till att man efter det individuella spelet går vidare tillsammans med hjälp av de praktiska övningarna i den här guiden för att slutligen tillämpa den förvärvade kunskapen. Läraren ansvarar för att systematiskt främja interaktionen mellan eleverna samt för att skapa förutsättningar för en förtroendefull atmosfär. Till exempel kan man möblera om i lokalen på ett sätt som lämpar sig för att genomföra övningen, byta ut medlemmar i grupperna ifall det krävs för ett lyckat samarbete, utnyttja spel och lekar för att skapa en social atmosfär samt komma överens om gemensamma regler. Läraren borde också kunna lyfta fram relevanta frågor som anknyter till temat, sammanfatta det mest väsentliga samt fundera och ifrågasätta. Samtidigt är det lärarens uppgift att inspirera eleverna att diskutera ämnet. (Hellström et al. 2015.) I samband med övningarna ger man konkreta råd för att arbeta med dem.

För att kunna förbereda sig på eventuella överraskande frågor som dyker upp i samband med diskussionerna och övningarna kan läraren bekanta sig med de begrepp och innehåll angående kulturell mångfald som presenteras i kapitel 3 i den här guiden. Även presentationerna nedan av karaktärerna i spelet och deras berättelser kan vara till hjälp då man förbereder sig på frågor samt för att välja lämpliga övningar.

Spelkaraktärer och val av övning

Teman som förekommer i samtliga spelkaraktärens berättelser och i flera av övningarna:

- Ojämlighet och maktförhållanden
- Värderingar
- Allmänna mänskliga rättigheter
- Barnets rättigheter
- Socioekonomisk bakgrund

Därtill dyker följande teman upp i spelet och övningarna beroende på valet av karaktär:

- Funktionsnedsättning (inbegriper också många olika specialbehov, jämför det engelska begreppet disability)
- Konfliktlösning
- Etnisk bakgrund
- Livsstil
- Jämställdhet mellan könen
- Trygghet

Läraren kan till exempel inleda planeringen av undervisningen med att välja vilket eller vilka teman som ska behandlas. I presentationen av spelkaraktärerna nedan framgår i vilken berättelse ett visst tema särskilt dyker upp. Läraren kan således låta hela klassen spela med samma karaktär. Det lönar sig också att välja övning utgående från temat. Under alla övningar anges tydligt vilka teman som behandlas.

Då man väljer övning är det särskilt viktigt att beakta att vissa teman kan vara för tunga ifall det finns en elev i klassen med traumatiska upplevelser i bagaget. Det är bra om läraren känner sina elever väl och väljer övningarna med sensitivitet. Genom de gemensamma diskussioner som förs utgående från spelet och övningarna får läraren kännedom om sina elevers kunskap, färdigheter och uppfattningar om kulturell mångfald. Även om man valt övningarna med omsorg kan det i diskussionerna som uppstår i anslutning till dessa dyka upp känsliga ämnen, vilket kräver finkänslighet och förmåga att styra diskussionen på ett förutseende sätt samt att läraren kommer överens om gemensamma spelregler med eleverna.

Nedan presenteras spelkaraktärerna.

Anton

Anton är en 12-årig pojke med två storebröder. Hans föräldrar arbetar mycket och är borta hemifrån på grund av arbetsresor. Därför uppfostrar barnen varandra och föräldrarna kompenserar sin frånvaro med dyra föremål. Den viktigaste familjemedlemmen för Anton är de facto hans storebror Alexander, som redan flyttat hemifrån. Alexander har en funktionsnedsättning och bor i samma stad på ett boende för personer med funktionsnedsättning. Mellanbrodern Erik bor fortfarande hemma, men han har själv mycket på gång.

Även om Anton är en klok och tänkande pojke döljer han sin osäkerhet och känslighet för sin bror Erik och även andra människor. Den som spelar PELIMO-spelet kan med sina egna val påverka om Anton väljer rollen som tuffing eller om han kan vara sitt eget mjukare jag. Vid testningen av spelet har det framgått att åtminstone en del av pojkarna ser Anton som en tuff kille och beundrar föremålen i hans rum. Antons ensamhet och hans varma relation till sin funktionsnedsatta bror kommer fram under spelets gång.

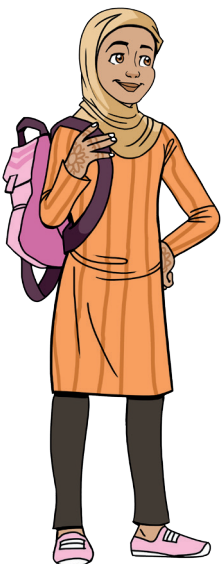
Spelet tar upp Antons personliga val i konfliktsituationer, broderns funktionsnedsättning och dessutom i det senare minispelet saker som hör ihop med finländskhet och Finlands nationella minoriteter. Genom att ta upp dessa skapas en koppling till kulturell mångfald. Minispelet är obligatoriskt för alla som spelar med Antons karaktär.

Det andra minispelet, som är beroende av spelarens tidigare val (det blir alltså inte tillgängligt vid varje spelsession), handlar mer om hur man bemöter andra människor.

I minispelet har använts en fartfylld spelmekanik som anpassats efter Antons karaktär. En fartfylld tur med broderns motorcykel och ett klickspel som handlar om snabbhet passar i en ung pojkes vardag. I början av spelet visas Antons rum (liksom de andra karaktärernas i respektive spel) och genom att klicka på föremålen där får spelaren veta mer om Antons specialintressen och hans föremål.

I Antons berättelse och övningarna i anslutning till denna betonas särskilt följande teman:

- Funktionsnedsättning
- Konfliktlösning
- Finlands nationella minoriteter

Fatima

Fatima är en 12-årig muslimsk flicka. I hennes berättelse betonas i högre grad än i de andra ämnen som hör ihop med kulturell mångfald, såsom religion, invandrarbakgrund och flyktingskap. Man har ändå inte velat överbetona dessa frågor och därför har en del av karaktärens bakgrund avsiktligt utelämnats (såsom orsaken till att familjen ursprungligen kommit till Finland). Avsikten med detta har varit att lämna utrymme för diskussion och frågor som kan dyka upp i klassen, bland annat de mångskiftande orsakerna bakom invandring.

Fatimas familj har gjorts till en muslimsk familj som är relativt integrerad i det finländska samhället och som ställs inför samma slags situationer och problem i vardagen som vilken familj som helst. Fatima blir till exempel tvungen att ta ställning till om hon ska gå och spela fotboll med kompisarna eller gå till butiken och köpa halva till sin mamma – vem kommer först: kompisarna eller familjen? Förutom detta dilemma behandlas olika saker som hänger ihop med den muslimska kulturen och som kan väcka frågor, t.ex.

funderingar kring bönen samt varför Fatimas pappa inte tycker att hundar är lämpliga som husdjur. Vid ett spelspår dyker också en rasistisk inställning grundad på etnisk olikhet upp då Fatimas klasskamrat Anton kallar henne för dukhuvud – hur borde man förhålla sig till den situationen?

Spelaren kan få poäng både för kamratfärdigheter och för hänsynstagande till familjen. Belöningen för kamratfärdigheter är ett fotbollsminispiel och för familjefärdigheter ett ordletarspel. Spelaren får återkoppling på både kamrat- och familjefärdigheter.

I Fatimas berättelse och övningarna i anslutning till denna betonas särskilt följande teman:

- Etnisk bakgrund
- Livsstil
- Trygghet

Juusa

Juusa är en 12-åring som bor i ett höghus tillsammans med sina föräldrar. I Juusas berättelse framhävs särskilt frågor som berör jämställdhet mellan könen och könsidentitetens mångfald. I spelet har alla hänvisningar till Juusas kön medvetet utelämnats – spelaren får själv bilda sin egen uppfattning. Spelar det ens någon roll att veta? Det här kan man fundera på i diskussionerna med eleverna.

Juusa gillar k-pop, det vill säga koreansk popmusik. Hen är i övrigt också intresserad av japansk och koreansk underhållningskultur, såsom manga, anime och cosplay. I skolan finns dock ingen annan elev med samma intressen, så Juusa är tveksam över att visa sina intresseområden för andra.

Att avvika från genomsnittet och att förhålla sig till olikheter är teman för Juusas berättelse. Spelarens val handlar ofta om att ta ställning till Juusas intressen; vågar man lyfta fram dem eller inte? Å andra sidan gör spelaren också val då han eller hon möter andra spelkaraktärer med olika utgångslägen.

Den som spelar Juusas berättelse samlar på så kallade kamratpoäng som man får genom att bemöta andra karaktärer i spelet på ett vänligt sätt. Å andra sidan kan man förlora poäng om man uppför sig dåligt mot andra. Beroende på sina val kan spelaren få spela ett kendo-spel, där man får information om japansk och koreansk kultur.

I Juusas berättelse och övningarna i anslutning till denna betonas särskilt följande teman:

- Jämställdhet mellan könen
- Värderingar
- Trygghet

Skribenter:
Janina Luoto, Marju Lindholm & Niina Autiomäki

Källor

Compasito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja 2012. Nancy Flowers (toim.) suom. Kaisu Majjala ja Maija-Liisa Tonteri. Lasten keskus. Orig. titel Compasito – manual on human rights education for children 2007. European council. Hämtad 3.2.2020 https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf?fv=8645

Hakkarainen, K.; Bollström-Huttunen, M.; Pyysalo, R. & Lonka, K. 2005. Tutkiva oppiminen käytännössä. Matkaopas opettajille. Helsinki: WSOY

Hellström, M.; Johnson, P.; Leppilampi, A. & Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen. Yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Helsinki: Into Kustannus

Järvilehto, L. 2014. Hauskan oppimisen vallankumous. Suom. Petri Eskelinen ja Mirva Kiviaho. Jyväskylä: PS-kustannus

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Hämtad 3.2.2020 https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Unicef. Safe to learn. Hämtad 8.10.2019 <https://www.unicef.org.uk/rights-respecting-schools/safe-to-learn/>

Worlds Largest Lesson. Hämtad 30.9.2019 <http://worldslargestlesson.globalgoals.org/>

Ibruktagande av spelet

PELIMO-spelet fungerar på Android- och iOS-mobilenheter. Det förutsätter minst Android-versionen 4.1 eller iOS-versionen 8.0.

IOS-enhet

Spelet kräver minst version 8.0. Numret på versionen kan kontrolleras via enhetens inställningar:

Inställningar > Allmänt > Om

Settings > General > About

PELIMO-spelet kan laddas ner från appbutiken App Store.

- Öppna App Store-applikationen
- Skriv PELIMO i sökfältet och klicka på spelets ikon. Du får fram uppgifter om spelet och kan ladda ner det till din enhet. Klicka på "Hämta".
- När spelet installerats på enheten hittar du det i app-menyn.

Android-enhet

Spelet kräver minst version 4.1. Du kan kontrollera vilken Android-version du har via enhetens inställningar:

Inställningar > Om telefonen > Programvaruinformation

Settings > About device > Software information

PELIMO-spelet kan laddas ner från Google Play-appbutiken.

- Öppna Play Butik
- Skriv PELIMO i sökfältet och klicka på spelets ikon. Du får fram uppgifter om spelet och kan ladda ner det till din enhet. Klicka på "Installera".
- När spelet installerats på enheten hittar du det i app-menyn.

Problemsituationer:

Om installeringen misslyckas av någon orsak, ta först kontakt med det tekniska stödet på din arbetsplats. Om problemet inte löses, gör en felanmälan till e-postadressen: thefirma@edu.turkuamk.fi.

Skribent:
Sallamari Rantanen

6

Övningar

I PELIMO-lärarguidens övningsdel utnyttjas färdiga för spelet tematiskt lämpliga övningar, som delvis anpassats efter den finländska grundläggande utbildningen. De har fördelats på de olika spelkaraktärerna, så att de övningar som lämpar sig för en specifik spelkaraktärs berättelse lätt går att hitta. Övningarna har plockats ut från Europarådets Compasito-material, Unicefs Safe to Learn-material samt World's Largest Lesson-materialet.

Compasito är ett redskap för utbildning i de mänskliga rättigheterna för barn och innehåller övningar och metoder med hjälp av vilka barnen kan bekanta sig med de mänskliga rättigheterna på ett aktivt och kreativt sätt. Övningarna är avsedda för 6-13-åringar och tillämpar ett angreppssätt som stöder kulturell mångfald och delaktighet. I UNESCO:s World's Largest Lesson-materialbank har man samlat undervisningsmaterial i enlighet med målen för hållbar utveckling. Den omfattande materialbanken innehåller övningar för barn ända från under skolåldern upp till myndig ålder. Målet för Unicefs Safe to Learn-material är att garantera en trygg inlärningsmiljö för barn samt att minska på våldet i och utanför skolorna. Det elektroniska materialet innehåller många olika slags idéer som kan utnyttjas praktiskt i undervisningen och material att skriva ut. Det riktar sig till 8-14-åringar och inbegriper tips om hur man anpassar det till elever i olika åldrar.

De samlade övningarna ur ovan nämnda material har delats upp på följande teman i den här guiden: ojämlikhet och maktförhållanden, värderingar, funktionsnedsättning, barnets rättigheter, de allmänna mänskliga rättigheterna, konfliktlösning, etnisk bakgrund, socioekonomisk status, jämställdhet mellan könen och trygghet. Kapitel 4 innehåller råd till lärarna om val av övningar.

Den avslutande delen av guiden är reserverad för övningar som delats upp enligt de olika spelkaraktärerna: först Antons, sedan Fatimas och Juusas övningar. Alla övningar som hör ihop med karaktären ifråga har radats upp under karaktärens namn. Länkarna till de ursprungliga övningarna har samlats i slutet av guiden.

Skribenter:
Marju Lindholm & Janina Luoto

ANTONS BERÄTTELSE

Kroppen kan

Teman: Ojämlikhet och maktförhållanden, värderingar, funktionsnedsättning, barnets rättigheter och de allmänna mänskliga rättigheterna

Med bundna ögon

Teman: Ojämlikhet och maktförhållanden, funktionsnedsättning

Striden om apelsinen

Teman: Värderingar, konfliktlösning

Vem står bakom mig?

Teman: Ojämlikhet och maktförhållanden, de allmänna mänskliga rättigheterna, värderingar, etnisk bakgrund, socioekonomisk status

Ord som sårar

Teman: Ojämlikhet och maktförhållanden, barnets rättigheter, jämställdhet mellan könen, etnisk bakgrund, funktionsnedsättning

Världen är inte jämlik

Teman: Etnisk bakgrund, jämställdhet mellan könen, funktionsnedsättning, socioekonomisk bakgrund, värderingar, ojämlikhet och maktförhållanden

Fredens styrka

Teman: Värderingar, de allmänna mänskliga rättigheterna

2 x 60 min

Kroppen kan. Jag visste inte hur mycket jag vet

Teman:

- Ojämlighet och maktförhållanden
- Värderingar
- Funktionsnedsättning, barnets rättigheter och de allmänna mänskliga rättigheterna

Mål:

- Att hitta både sina egna och andras förmågor och färdigheter
- Att få mer information om inlärningsätt och -miljöer
- Att fundera på rätten till utbildning
- Att förstå att människor är begåvade på olika sätt

Material och förberedelser:

- Stora pappersark
- Tuscher
- Tidningar att klippa i
- Saxar, lim och pennor

Instruktioner:

1. Presentera ämnet genom att förklara för eleverna att de har rätt att lära sig och utvecklas så mycket som möjligt. Betona att de redan nu har kunskaper och färdigheter som de troligen inte skulle komma att tänka på. Be till exempel eleverna nämna saker som de kan nu men inte kunde när de var till exempel fem eller sex år gamla (till exempel att läsa, skriva, räkna pengar, klockan). Berätta att den här övningen handlar om rätten att lära sig och utvecklas.

2. Dela in eleverna i grupper på fyra och ge varje grupp ett så stort pappersark att man kan rita konturerna av en gruppmedlem på det samt material för att göra ett collage. Instruera eleverna:

- Varje grupp ritat konturerna av ett barn i naturlig storlek.
- Fundera sedan på vad ni vet och vad ni är bäst på att göra. Fundera ut vilken del av er kropp som behövs för att utföra varje färdighet. Ta med fysiska färdigheter (till exempel att sjunga eller cykla), psykiska färdigheter (till exempel att vara bra på matematik, att komma ihåg vitsar) och färdigheter som hör ihop med personligheten (till exempel att vara en vän, att kunna hålla hemligheter).
- Beskriv den här kunskapen eller färdigheten genom att rita, måla, skriva eller limma bilder som föreställer den på den kroppsdel som behövs för den. Om du till exempel är en skicklig fotbollsspelare kan du rita en fotboll på figurens fot (eller huvud?); om du är bra på att läsa kan du klippa en bild på en bok och limma den nära figurens ögon eller huvud; om du är bra på att sjunga kan du lägga noter i figurens mun.
- Tänk på alla saker som ni vet eller kan och inte bara på dem som ni tycker att ni är bra på.

3. Låt eleverna arbeta ända tills deras figurer börjar vara fulla av teckningar, bilder, slagord etc.

4. Samla ihop alla elever och be varje grupp presentera sitt "barn" för de andra och berätta om några kunskaper och färdigheter som gruppmedlemmarna har tagit med. Ifall det är möjligt, lämna kvar bilderna på väggen till nästa skede (uppgift 2).

Uppgift 2.

Instruktioner:

Be eleverna att ta med sig sina bilder och återgå till sina ursprungliga grupper.
Ge instruktioner:

- Fundera en gång till på de kunskaper och färdigheter som ni har beskrivit på er figur. Hur fick ni de här kunskaperna och färdigheterna? Vilken plats eller människa, institution (till exempel skolan) eller situation hjälpte er att lära er de hpxempel lärt er sticka eller spela kort av era far- och morföräldrar, eller lärt er ett spel av grannens barn eller fått kunskap om ert lands historia i skolan.
- När ni har kommit på hur ni lärde er en viss färdighet, rita en pil från det ställe på pappret som föreställer den till papperskanten och skriv ner kunskapskällan.
- Samla ihop eleverna en gång till och be dem presentera sitt resultat för hela gruppen. Gör en lista på kunskapskällorna och kruxa för dem varje gång som de nämns.

Genomgång av övningen:

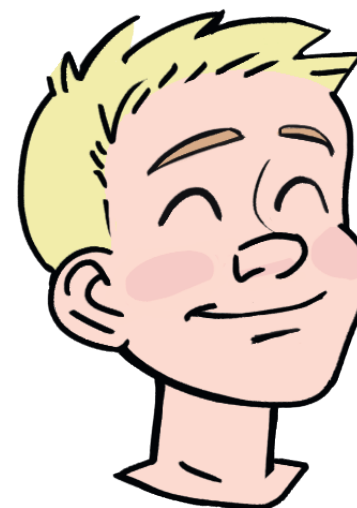
1. Gå igenom övningen genom att ställa följande frågor:

- Var det lätt att komma på saker som ni kan?
- Finns det skillnader mellan collagen?
- Har någon viktig färdighet glömts bort på collagen?
- Minns ni alltid var ni har lärt er någon färdighet?
- Skedde det alltid på samma plats och lärde ni er alltid av samma person?
- Varför tror ni att jag frågade er var, hur och av vem ni lärde er?

2. Sätt övningen i samband med barnets rättigheter och de allmänna mänskliga rättigheterna genom att fråga:

- Kan alla barn enligt er lära sig de saker som ni har nämnt? Varför eller varför inte?
- Vilka människor och vilka institutioner (t.ex. läroinrättningar) behöver barnen för att lära sig sådana här saker?
- Är vissa människor och platser osv. viktigare än andra (är till exempel skolan viktigare än idrottsföreningen)?

- Vad skulle hända om någon av de här informationskällorna fattades?
 - Till exempel, om det inte fanns någon skola? Hur skulle barnen lära sig läsa och skriva? Vad händer om de inte lär sig de här färdigheterna? Hur påverkar det resten av deras liv?
 - Till exempel, om det inte fanns andra barn att leka med, familjemedlemmar att lära sig av, klubbar, hobbyer och motsvarande?
 - Till exempel, om ett barn har en funktionsnedsättning och inte kan gå i vanlig skola eller delta i klubbar och lekar med andra barn? (Obs! I Finland är detta en sällsynt situation.)
- Ni kombinerade olika delar av kroppen med olika kunskaper och färdigheter. Vad händer om ett barn har en funktionsnedsättning och inte kan använda en specifik kroppsdel? Finns det alternativa sätt att lära sig? Hur kan ett barn med en funktionsnedsättning utveckla sina övriga färdigheter?
- Känner ni någon som har inlärningssvårigheter eller andra hinder för att lära sig? Hur tror ni att han eller hon klarar sig? Stöder ni honom eller henne? Hur skulle ni kunna stöda honom eller henne?
- Varför är inläring och utveckling en mänsklig rättighet för alla barn?

45 min

Med bundna ögon

Titta inte – lyssna!

Teemat:

- Ojämlighet och maktförhållanden
- Funktionsnedsättning

Tavoitteet:

- Att lära sig förstå funktionsnedsatta barns rättigheter och specialbehov
- Att utveckla samarbetet inom gruppen och öva på olika sätt att interagera

Tarvikkeet ja esivalmistelut:

- Rita en pappersdocka för varje grupp på fyra elever / konturerna av ett barn på papper (du kan också låta eleverna göra det här)
- Häng dockorna på väggen
- Tillverka (eller låt eleverna göra det) kläder för varje docka
- Därtill behöver varje grupp en duk att knyta runt ögonen samt häftmassa eller tejp för att fästa kläderna på dockan

Instruktioner:

1. Fråga eleverna om de känner någon person med en funktionsnedsättning. Vilka olika funktionsnedsättningar kan man överhuvudtaget ha?
2. Fråga eleverna om någon av dem någonsin har föreställt sig hur det skulle vara att vara blind? Berätta för dem att avsikten med den här övningen är att hjälpa dem att förstå hur det skulle vara att vara synskadad.
3. Dela in eleverna i grupper på fyra. Varje medlem i gruppen får i tur och ordning klä på pappersdockan med en bindel för ögonen. De övriga gruppmedlemmarna får hjälpa till genom att ge instruktioner.
4. Be gruppens medlemmar binda en duk för ögonen på en elev. Därefter räcker de övriga gruppmedlemmarna honom eller henne ett klädesplagg i taget att klä på dockan. De som hjälper borde vara så tysta som möjligt, förutom om den "blinda" eleven behöver instruktioner för att påklädningen ska lyckas.
5. För att uppgiften inte ska hinna bli tråkig, byt roller var fjärde minut oberoende av om den "blinda" eleven hunnit klä på dockan eller inte. Fortsätt ända tills varje elev har fått prova på att klä på pappersdockan.

Genomgång av övningen:

1. Ställ följande typer av frågor till eleverna:

- Hur kändes det att vara "blind"?
- Var det en svår uppgift? Varför?
- Var de andra gruppmedlemmarnas råd nyttiga? Hur skulle de ha kunnat hjälpa bättre?
- Hur kändes det att ge råd? Var det lätt eller svårt?
- Om du vore blind i verkligheten, vilka saker skulle troligen förorsaka problem för dig? Vilka uppgifter skulle vara lätta och vilka verkligt svåra?
- Kan du räkna upp några saker som du tycker om och som du skulle kunna njuta av även om du hade någon funktionsnedsättning? Vilka saker skulle sannolikt vara svåra eller besvärliga? Skulle du ändå kunna njuta av dem?

2. Belys vilka stereotyper som hör ihop med personer med en funktionsnedsättning genom att fråga eleverna:

- Tror du att barn med en funktionsnedsättning har vänner? Har alla deras vänner också en funktionsnedsättning?
- Kan det vara svårt att vara vän med ett barn med en funktionsnedsättning? Och på vilket sätt skulle det kunna vara intressant?
- Med hjälp av den här övningen är det lättare för dig att förstå varför ett synskadat barn ibland kan behöva hjälp med någonting som ett vanligt barn klarar av på egen hand. Kan du komma på andra typer av funktionsnedsättning där man kan behöva hjälp?
- Var och en har rätt att göra saker som möjliggör ett fullvärdigt liv oberoende av eventuella funktionsnedsättningar. Nämn några saker som du behöver. Vilka saker behöver alla barn?

30 min

Striden om apelsinen

Kan det här vara en situation där båda vinner?

Teman:

- värderingar
- konfliktlösning

Material:

- en apelsin

Mål:

- att fundera på olika sätt att lösa konfliktsituationer
- att diskutera behovet av kommunikation i olika konfliktsituationer

Instruktioner:

1. Dela in eleverna i två grupper. Be A-gruppen vänta utanför klassen.
2. Berätta för B-gruppen att meningen med den här övningen är att få en apelsin, eftersom de behöver dess saft för att kunna göra apelsinjuice.
3. Gå ut till A-gruppen och berätta att meningen med övningen är att få en apelsin, eftersom de behöver dess skal för att kunna baka en apelsinkaka.
4. Be A-gruppen komma in i klassen och be grupperna sätta sig i två rader mitt emot varandra.
5. Berätta för grupperna att de har tre minuter tid på sig att få vad de behöver. Betona att man inte ska använda våld för att få det man vill ha. Ställ sedan apelsinen i mitten mellan de båda grupperna och säg: "Börja!"
6. Oftast kapar någon apelsinen och den ena gruppen får den. Hur grupperna löser situationen blir en överraskning. Ibland kommer grupperna överens om att dela apelsinen itu. Ibland vill grupperna inte alls förhandla. Någon gång kan grupperna kommunicera mer och inse att de behöver olika delar av apelsinen och någon i gruppen skalar apelsinen och tar den del som gruppen behöver. Avbryt inte situationen, utan låt eleverna själva lösa problemet.
7. När det har gått tre minuter, avbryt leken.

Genomgång av övningen:

1. Gå igenom följande typer av frågor:
 - Fick er grupp vad den ville ha innan de tre minuterna gått ut?
 - Vad var målet för respektive grupp?
 - Till vilket resultat ledde den eventuella striden om apelsinen?
 - Vad gjorde ni för att uppnå detta resultat?
 - Varför är det viktigt att man kommunicerar då man löser konflikter?
 - Kommunicerar människor alltid med varandra när de har en konflikt? Varför eller varför inte?
 - Vill människor i en konfliktsituation alltid samma sak?
 - Har ni upplevt liknande situationer? Vilket blev slutresultatet?
2. Hitta till sist på sätt att lösa konflikter i den egna gruppen och skriv upp idéerna på en lista.

30 min

Vem står bakom mig?

Kan du gissa vem jag är?

Teman:

- Ojämlighet och maktförhållande
- De allmänna mänskliga rättigheterna
- Värderingar
- Etnisk bakgrund
- Socioekonomisk status

Mål:

- Att diskutera hur stereotypa uppfattningar och stämpling av människor och grupper påverkar
- Att förstå sambandet mellan stereotyper, fördomar och diskriminering
- Att analysera medias roll som upprätthållare av stereotyper och fördomar

Material och förberedelser:

- 25 bilder som fästs på papp
- Nitar, tejp, häftmassa och säkerhetsnålar
- Papper och pennor
- Staffli el.dyl. och tuscher
- Samla ihop 25 bilder på människor från olika länder i olika miljöer. Fäst bilderna på papp eller laminera

Instruktioner:

1. Förklara övningen:

- På varje elevs rygg fästs en bild på en person. Man får inte själv titta på bilden.
- Alla börjar röra på sig i rummet.
- När du möter någon, titta på hans eller hennes bild på ryggen och beskriv personen på bilden med några ord. Det du säger behöver nödvändigtvis inte vara din egen åsikt, utan sådana uppfattningar som människor skulle kunna förknippa med en sådan person. Det kan vara positiva eller negativa kommentarer.
- Alla skriver ner vad de andra sagt om personen vars bild man har på ryggen och till slut försöker alla gissa vad det är för en person.

2. Fäst bilderna och dela ut papper och pennor till eleverna.

3. Starta övningen, låt eleverna gå omkring och beskriva personerna på bilderna för varandra. Samla ihop gruppen efter ungefär tio minuter.

4. Fråga sedan varje elev i tur och ordning med vilka ord hans eller hennes bild beskrevs och skriv orden på tavlan eller staffliet. Be eleven gissa sin identitet utgående från de andras feedback. Be också eleven motivera sin gissning.

5. När eleven har gissat, tag loss bilden och visa den för gruppen. Placera bilden bredvid beskrivningen på tavlan/staffliet.

6. Fortsätt ända tills ni gått igenom varenda bild.

7. Diskutera kort varje bild:

- Var tror du att personen på bilden befinner sig?
- Vad gör han/hon?
- Hur tror du att de mänskliga rättigheterna förverkligas för hans/hennes del?

Genomgång av övningen

1. Gå igenom följande typer av frågor:

- Var det svårt att hitta de rätta orden för att beskriva vad människor säger om personerna på bilderna?
- Om du använde negativa uttryck för att beskriva personerna på bilderna, hur kändes det?
- Var det svårt att gissa personens identitet utgående från vad andra sade?
- Hur kändes det att lyssna på vad andra sade om personen du föreställde?
- Skiljde sig dina tankar om personerna på bilderna från kommentarerna du hörde?

2. Diskutera de ord som använts för att beskriva personerna och styr diskussionen in på mänskliga rättigheter. Du kan ställa följande typer av frågor:

- Tror du att de flesta människor på vår ort har träffat människor av det här slaget?
- Hur tror du att de bildar sin uppfattning om människor av det här slaget? Kommer de någonsin att ändra sin uppfattning?
- Finns det något som kan få dig att ändra uppfattning om någon människa? Har du någonsin ändrat uppfattning om någon människa?
- Varför är stämplande och stereotyper orättvisa?
- På vilket sätt kan stämplande och stereotyper leda till brott mot de mänskliga rättigheterna?
- Vad säger de här kommentarerna om människors sätt att se på varandra? Borde alla människor se saker på samma sätt?

3. Tänk på att vi ofta bildar vår uppfattning om människor som vi inte känner utgående från media (till exempel radio, TV eller sociala medier). Diskutera medias roll i skapandet av stereotyper utgående från följande frågor:

- Hur presenteras människor från andra länder och kulturer i medierna; både när de lever i sitt hemland och när de lever i ditt land?
- På vilket sätt kan media eventuellt förorsaka mer stämplande och stereotyper?

60 min

Ord som sårar.

Käppar, stenar och dylikt kan bryta ben,
men även ord sårar!

Teman:

- Ojämlighet och maktförhållanden
- Barnets rättigheter
- Jämställdhet mellan könen
- Etnisk bakgrund, funktionsnedsättning

Mål:

- Att fundera på motiven bakom och följderna av ett sårande språkbruk
- Att förstå att människor kan reagera på olika sätt på olika ord
- Att förstå yttrandefrihetens begränsningar
- Att öva på att motstå ett sårande språkbruk

Material och förberedelser:

- Post-it-lappar
- Tavla och kriterior
- Kopiera Konventionen om barnets rättigheter, artikel 13, på kartong eller tavla

Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, ta emot och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga:

a) för att respektera andra personers rättigheter eller anseende, eller,

b) för att skydda den nationella säkerheten, rättsordningens grunder (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna moralen.

ARTIKEL 13

Instruktioner:

1. Läs högt Konventionen om barnets rättigheter, artikel 13. Betona att denna artikel ger barnet rätt till yttrandefrihet, men begränsar specifikt yttranden som bryter mot andras rättigheter och skadar andras rykte.

2. Diskutera yttrandefrihet med hjälp av följande frågor:

- Borde vi alltid få säga vad vi vill?
- Borde man på något sätt sätta gränser för hur vi kan uttrycka våra tankar och övertygelser?
- Vilken typ av språkbruk kan bryta mot någon annans rättigheter?
- Vilken typ av språkbruk kan skada någon annans rykte?

3. Berätta att den här övningen tar upp några av de här frågorna.

4. Dela ut post-it-lappar till varje elev och be dem skriva upp sårande kommentarer som de hört någon säga till andra barn eller som de brukar säga till varandra. Varje kommentar skrivs på en separat lapp. Samla ihop lapparna.

5. Gör en tabell att hänga upp på väggen enligt modellen nedan, där orden sorteras i olika kategorier från "Lekfullt retande/skojande" till "Ytterst sårande/kränkande".

6. Läs orden på lapparna. Be eleverna hämta några lappar och placera dem i den kategori där de tycker de hör hemma. Uppmuntra inte diskussion i det här skedet av övningen.

7. Be sedan varje elev granska tavlan utan att säga något. Det är vanligt att samma ord förekommer flera gånger och eventuellt i olika kategorier av tabellen.

8. Märk på något sätt de lappar som placerats i den allvarligaste kategorin, så att ni kan identifiera dem.

Modelltabell:

lekfullt retande/ skojande/ inte sårande	en aning sårande/ kränkande	ganska tråkigt/ sårande/ kränkande	mycket tråkigt/ sårande/ kränkande	ytterst otrevligt/ sårande/ kränkande

Genomgång av övningen

1. Be eleverna gå tillbaka till sina egna platser. Diskutera deras observationer av tabellen. Led analysen genom att fråga:

- Förekommer samma ord i flera olika spalter?
- Varför tror ni att något ord enligt vissa inte var sårande, men enligt andra otrevligt, sårande och kränkande?
- Spelar det någon roll hur ordet sägs eller vem som säger det?
- Är att såra med ord en form av våld? Varför?
- Varför använder människor ord på det här sättet?

2. Fråga eleverna om de kan upptäcka något mönster eller några kategorier bland de här sårande orden. När eleverna börjar identifiera och namnge kategorier (till exempel utseende eller fysisk förmåga, karaktärsdrag, sexualitet, etnisk bakgrund eller familjebakgrund), skriver du upp dem på tavlan. Led diskussionen med hjälp av följande typer av frågor:

- Är några ord avsedda endast för flickor? Eller bara för pojkar?
- Varför tror ni att man använder ett sårande språk ifråga om dessa saker?

3. Be eleverna ta sina post-it-lappar från den första tabellen och placera dem i den kategori där de passar bäst. Om du vill kan du lägga till kategorin "Övrigt". När eleverna återgått till sina platser, fortsätt genom att fråga:

- I vilken kategori ser det ut att finnas flest ord? Hur förklarar ni det?
- I vilka kategorier eller bland vilka ämnen verkar de mest sårande orden finnas?
- Vad kan ni dra för slutsatser om det sårande språket i dessa kategorier?
- Svara inte högt, men fundera om de ord som ni använder om er själva tillhör någon viss kategori?

4. Dela in klassen i små grupper och ge varje grupp ett antal lappar med de ord som upplevdes som mest sårande (de märkta post-it-lapparna). Be varje grupp läsa upp orden individuellt och diskutera dem. Gruppen bör vara ense om att kommentaren ifråga är en sårande kommentar och diskutera 1) om människor borde tillåtas använda sådana här ord, och 2) vad man kan göra då de används.

5. Diskutera ytterligare sårande språkbruk med hjälp av följande frågor:

- Är vuxna ansvariga för att få slut på sårande språkbruk? Om de är det, varför?
- Är barn ansvariga för att få slut på det i sitt eget liv? Om de är det, varför?
- Vad kan du göra för att få slut på sårande språkbruk i din omgivning?
- Varför är det viktigt att göra så

60 min,
Deluppgifter 5-20 min

Världen är inte jämlik Är det rättvist?

Teman:

- Etnisk bakgrund
- Jämställdhet mellan könen
- Funktionsnedsättning
- Socioekonomisk bakgrund
- Värderingar
- Ojämlighet och maktförhållanden

Mål:

- Att lära sig att världen är ojämlik, vilket tar sig många olika uttryck

Material och förberedelser:

Skriv ut:

- Utskriften "Påståenden" till varje elev (se uppgift 2)
- Utskriften "Aktivisternas kommentarer" En kommentar / papper (se uppgift 3)
- Skaffa klistermärken, stenar, knappar och liknande småföremål som det finns mycket av till klassen (se uppgift 1). Placera ut småföremålen i klassen innan eleverna kommer på ett sådant sätt att de fördelas ojämnt mellan dem då de samlar upp dem. Behåll själv största delen av föremålen.

Uppgift 1.

Instruktioner:

1. Avsikten är att prata om social ojämlikhet, det vill säga att människor i olika delar av världen har olika utgångslägen för att sträva efter ett bra liv.
2. När eleverna kommer, uppmana dem att samla upp föremålen som spridits ut i klassen, var och en plockar så många de hinner.
3. Då föremålen samlats upp, be eleverna sätta sig ner och väck diskussion: fördelade sig föremålen jämnt? Blev fördelningen rättvis? Vilka känslor väckte fördelningen av föremålen?
4. Berätta att du har flest föremål eftersom du är äldst. Är det här rätt enligt eleverna?

Uppgift 2.

Instruktioner:

1. Dela ut utskriften "Påståenden" till alla elever, be dem svara på frågorna rätt/fel (alla påståenden är rätt).
2. Diskutera påståendena:
 - Blev eleverna överraskade av något påstående?
 - Ansåg eleverna att de saker som kom fram i påståendena var rättvisa?
 - Hade påståendena något gemensamt? Här får man en inledning till nästa uppgift: ojämlikhet kan ta sig uttryck på många olika sätt i världen, följande uppgift handlar om det.

Påståenden:		
De 85 rikaste människorna på jorden har lika stor förmögenhet som den minst bemedlade hälften av alla människor, det vill säga ungefär 3,5 miljarder människor.		
Globalt utgör kvinnor under en fjärdedel (dvs. under 25 %) av representanterna i olika länders parlament.		
Globalt utgör kvinnor endast ungefär en fjärdedel (dvs. 25 %) av de högst uppsatta arbetstagarna.		
Av världens befolkning har 15 % olika grader av rörelsehinder, psykiska funktionshinder eller sensorisk funktionsnedsättning.		
Ungefär fyra femtedelar (dvs. 80 %) av alla människor med en funktionsnedsättning bor i utvecklingsländer.		
I utvecklade länder är arbetslösheten bland människor med en funktionsnedsättning minst två gånger större än bland icke-funktionsnedsatta.		
Under en femtedel (dvs. under 20 %) av alla människor på jordklotet med en funktionsnedsättning är löntagare.		
I Europa har man konstaterat att hälsan bland människor som lever i fattigdom kan förbättras med rentav 40 % om de får tillgång till grönområden.		
I USA har man konstaterat att en människa som bor inom ett område som omfattas av kollektivtrafiken har tre gånger lättare att hitta arbete än en person som inte har tillgång till kollektivtrafik.		
I Finland är kvinnornas pensioner en femtedel (dvs. 20 %) lägre än männens pensioner.		

Instruktioner:

Uppgiften passar som uppladdning inför nästa uppgift, 4.

Dela ut utskriften "Aktivisternas kommentarer", textstycken 1-6 till olika delar av klassen.

Be eleverna låta kommentarerna cirkulera i klassen, läsa dem och välja ut den kommentar som de själva tycker är viktigast. Vid denna får de sedan ställa sig och stå.

Världen är inte jämlik
Är det rättvist?

1. "Jag tycker att **jämställdhet mellan män och kvinnor** är viktigt eftersom kvinnor utgör hälften av befolkningen. Ändå får de ofta lägre lön än män, de är inte lika väl representerade i olika länders regeringar som män och de är oftare lägre utbildade än männen. Hindren som står i vägen för kvinnors framgång måste tas bort!"

Världen är inte jämlik
Är det rättvist?

2. "Jag tycker att **jämlikhet mellan människor med olika bakgrund och etnisk grupptillhörighet** är viktigt, eftersom alla människor borde ha samma möjligheter i livet. Alla människor borde kunna lita på att bli rättvist och respektfullt behandlade oberoende av varifrån de kommer, vilken hudfärg de har eller vad de tror på."

Världen är inte jämlik
Är det rättvist?

3. "Jag tycker att **jämlikhet mellan människor är viktigt, oavsett om de har en funktionsnedsättning eller inte**, eftersom alla människor borde ha möjlighet att gå i skolan och arbeta samt röra sig fritt i sin egen livsmiljö. Varje människa har rätt att vara delaktig i samhället."

Världen är inte jämlik
Är det rättvist?

4. "Jag tycker att **jämlikhet mellan människor i olika åldrar** är viktigt, eftersom alla människor har något att erbjuda samhället. Både unga och gamla har viktiga färdigheter som behövs. Alla måste erbjudas möjlighet att delta och ingen får lämnas utanför."

Världen är inte jämlik
Är det rättvist?

5. "Jag tycker att **alla människor ska ha möjlighet att gå i skola** oberoende av vem de är och var de bor. Människor borde få utveckla sina kunskaper och färdigheter och sträva efter att förbättra sitt eget liv med hjälp av utbildning. Dessutom stöder utbildningen av människor samhällsutvecklingen."

Världen är inte jämlik
Är det rättvist?

6. Jag tycker att **alla människor borde ha tillgång till parker och andra grönområden**, eftersom alla någon gång behöver slappna av och ha en plats där de kan träna eller bara njuta. Grönområden borde inte vara till enbart för de bemedlade. En friskare och lyckligare gemenskap är till nytta för alla människor och grönområden är bra även för miljön!"

Uppgift 4.

Instruktioner:

1. Dela in eleverna i smågrupper där man behandlar sex olika teman som anknyter till kulturell mångfald genom att bearbeta aktivisternas kommentarer i den förra uppgiften. Beroende på klassens storlek kan du dela in eleverna i t.ex. sex smågrupper, där varje grupp behandlar varsitt ämne.

2. Gruppernas teman är:

- jämställdhet mellan könen
- jämlikhet mellan människor ur olika etniska grupper
- jämlikhet mellan personer oavsett om man har en funktionsnedsättning eller inte
- jämlikhet mellan människor i olika åldrar
- jämlikhet genom utbildning
- jämlikhet mellan människor bosatta på olika orter

3. Instruera varje grupp i att söka information på webben om det tema som behandlas i gruppen. Varje grupp producerar på valbart sätt (t.ex. Google Slides, Power Point, plansch i digital eller pappersform) en kort presentation av sitt ämne.

Uppgift 5.

Instruktioner:

1. När presentationen är avklarad, gör en omröstning bland eleverna om vilken form av ojämlikhet som behöver åtgärdas mest. Man får inte rösta på sitt eget föredrag.

2. När klassen har röstat fram vilken form av ojämlikhet som är viktigast att åtgärda, be varje grupp att utarbeta sin egen "reaktionskedja": Vilka olika saker påverkar den form av ojämlikhet som man gemensamt valt ut (så här motverkas t.ex. jämställdhet mellan könen: det är svårt för kvinnor att uppnå en hög position i arbetslivet – lönen är lägre – den modell flickor får av mäns och kvinnors ställning är ojämlik osv.

Genomgång av övningen:

1. Be eleverna berätta vad ojämlikhet innebär enligt dem. Har de sett exempel på ojämlikhet i sin vardag? Vilka tankar väckte det hos dem?

60 min,
deluppgifter 5-20 min

Fredens styrka

Teman:

- värderingar
- de allmänna mänskliga rättigheterna

Mål:

- att bekanta sig med vad begreppet fred innebär
- att lära sig hur man kan bestämma sig för att agera för att befrämja fred i klassen, i skolan och utanför den

Material och förberedelser:

- leta fram bilder på fridfulla och oroliga situationer som eleverna kan känna igen, t.ex. vänner som umgås, en människa som ber, människor som skriker, människor som betar sig aggressivt, en lugn folksamling, stridsvagnar, en orolig demonstration med poliser närvarande (uppgift 1.)
- se till att det finns datorer eller surfplattor tillgängliga för informationssökning
- skaffa material för att göra planscher: stora pappersark eller kartonger som botten, olika slags pennor, bilder som läraren har med sig eller möjlighet för eleverna att skriva ut bilder, saxar, lim (alternativt kan man göra digitala versioner av planscher)

Uppgift 1.

Instruktioner:

1. Visa eleverna bilderna på fridfulla och oroliga situationer. Be eleverna att för varje bild skriva 1-3 ord som beskriver situationen på bilden.
2. Be eleverna berätta för sitt arbetspar vad de skrivit samt motivera sitt ordval.
3. Be därefter eleverna nämna några ord som använts för att beskriva de fridfulla och oroliga situationerna. Diskutera tillsammans med hela klassen vilka skillnader som finns mellan bilderna.
4. Fundera ännu slutligen tillsammans på hur de oroliga situationerna kan ha uppstått.

Uppgift 2.

Instruktioner:

1. Be eleverna fundera vilket av följande som bäst beskriver deras uppfattningar om vad fred är:

- Frihet från besvärligheter och bekymmer
- En känsla av frid och balans i det egna sinnet
- Tiden då det inte är krig eller kriget är över

2. Be därefter eleverna beskriva sina uppfattningar om fred: först funderar man tyst ensam, sedan diskuterar man tillsammans. Anteckna nyckelord i den gemensamma diskussionen på tavlan. Följande frågor kan vara till hjälp i diskussionen:

- Kan fred betyda olika saker för olika människor? Varför i så fall?
- Hur handlar människor när de hamnar i en konfliktsituation? Hur skulle man kunna agera på ett fredligt sätt i en konfliktsituation?
- Är fred en känsla inuti eller utanför en själv? Eller kanske både och?

3. Du kan ta upp även följande definitioner av fred i diskussionen:

Fred är då människor kan lösa sina problem utan våld, samt då de kan arbeta tillsammans för att förbättra sina egna levnadsvillkor. Det här betyder att:

- Alla har rätt att delta i det politiska beslutsfattandet och regeringen är ansvarig för sina beslut inför folket (makt)
- Alla har möjlighet att arbeta och försörja sig, oberoende av kön, etnisk bakgrund eller dylikt (inkomster och förmåner)

- Alla är lika inför lagen, rättsväsendet är pålitligt och rättvist och de mänskliga rättigheterna skyddas av lagstiftningen (rättvisa, jämlikhet och rättfärdighet)
- Alla har rätt till ett tryggt liv utan rädsla för våld. Ett våldsamt agerande rättfärdigas inte genom lagstiftning eller i konkreta åtgärder (trygghet)

4. Därtill kan man fundera tillsammans med eleverna på vad som menas med följande utdrag ur deklARATIONEN av de mänskliga rättigheterna: grundpelarna för frihet, jämlikhet och fred är att erkänna varje människas värde och rätt att omfattas av de mänskliga rättigheterna.

Uppgift 3.

Instruktioner:

1. I uppgiften bekantar man sig med fredsaktivisterna genom att göra planscher om dem.

2. Dela in eleverna i smågrupper på ungefär fyra personer. Varje grupp bekantar sig med sin egen fredsaktivist, man kan till exempel lotta ut dem. Alternativt kan alla grupper koncentrera sig på en aktivist.

3. Dela ut material till grupperna för planscherna. Du kan handleda eleverna i informationssökningen med hjälp av bland annat följande frågor:

- Vem är det fråga om? Vad heter han eller hon och varifrån kommer han eller hon?
- Vad är/var hans eller hennes mål?
- På vilket sätt försöker/försökte han eller hon uppnå sitt mål?
- På vilket sätt var hans eller hennes metoder fredliga? Hurudan var hans/hennes verksamhet?
- Hur skulle man kunna beskriva aktivisten?

4. När planscherna är klara presenterar varje grupp sin egen aktivist. Till sist förs en gemensam diskussion om ämnet, nedan några stödfrågor:

- Hade aktivisterna något gemensamt?
- Vad är/var typiskt för deras verksamhet?
- Finns det något hos dem som ni beundrar? Varför?

Nedan finns några förslag på fredsaktivister som kan tas upp i uppgiften. Man kan hitta information om dem på svenska genom att googla.

Leymah Gbowee
Malala Yousafzai
Nelson Mandela
Helen Keller

Genomgång av övningen:

1. Dela ut tomma papperslappar till eleverna där de får skriva ner sin egen definition på fred.
2. Samla sedan upp lapparna och läs högt några definitioner.
3. Slutligen förs en gemensam diskussion om huruvida man kunde försöka sträva efter fred i enlighet med dessa definitioner i den egna skolmiljön. Vad kan varje elev och lärare göra för att bidra till freden?

FATIMAS BERÄTTELSE

Seglats till nytt land

Teman: Allmänna mänskliga rättigheter, etnisk bakgrund och socioekonomisk status

Ta ett steg framåt

Teman: Ojämlikhet och maktförhållanden, socioekonomisk status, etnisk bakgrund

Tänk om... jorden trots allt var platt?

Teman: Allmänna mänskliga rättigheter, ojämlikhet och maktförhållanden, socioekonomisk status, etnisk bakgrund

En modern saga

Teman: Barnets rättigheter, allmänna mänskliga rättigheter, ojämlikhet och maktförhållanden

Vi är en familj

Teman: Livsstil, ojämlikhet och maktförhållanden, socioekonomisk status, etnisk bakgrund

Migration som en del av vår historia

Tema: Etnisk bakgrund

Resväska eller flyktväska?

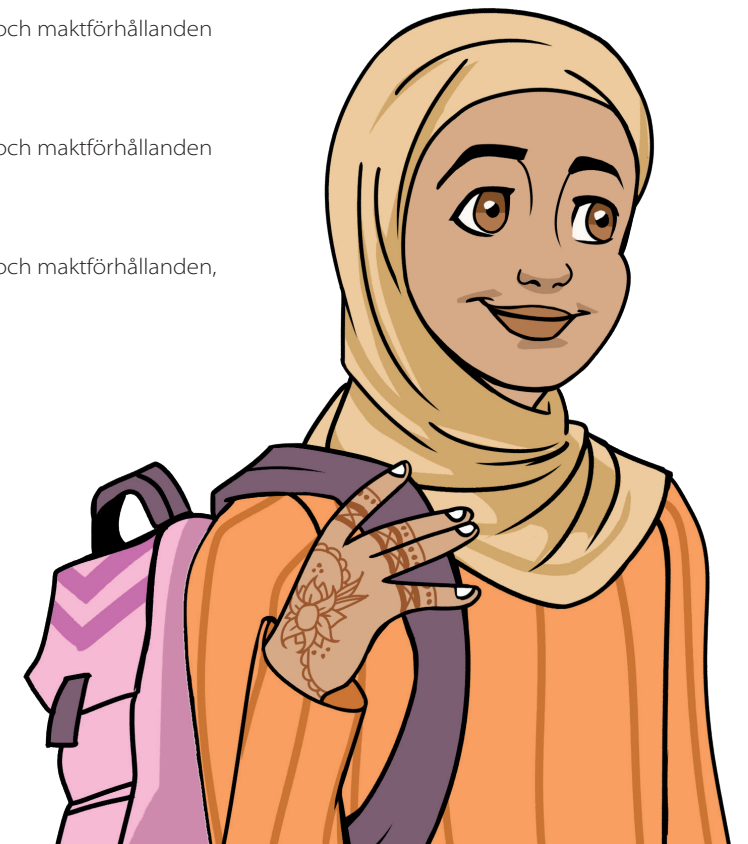
Teman: Etnisk bakgrund, ojämlikhet och maktförhållanden

Flerspråklig skattjakt

Teman: Etnisk bakgrund, ojämlikhet och maktförhållanden

En trygg skolgång för alla

Teman: Etnisk bakgrund, ojämlikhet och maktförhållanden, trygghet

45 min

Seglats till nytt land

Vad skulle du kasta överbord?

Teman:

- allmänna mänskliga rättigheter
- etnisk bakgrund och socioekonomisk status

Mål:

- att bedöma vad som är nödvändigt för att en människa ska överleva och utvecklas
- att skilja på det man vill ha och det man behöver
- att bli bekant med de mänskliga rättigheterna och visa att det finns ett samband mellan mänskliga behov och mänskliga rättigheter

Material och förberedelser:

- kuvert
- utskrifter med önske- och behovkort till varje grupp
- lim och pappersark
- denna guide, där du kan läsa berättelsen (kursiverad text)

Instruktioner:

1. Be eleverna föreställa sig att de är på väg på seglats till en ny kontinent. Där bor ännu ingen, så när de kommit fram blir de grundare av ett nytt land.
2. Dela in eleverna i små grupper och ge varje grupp ett kuvert som innehåller alla önske- och behovkort. Säg att det här är saker som de packar med sig för att starta ett liv i ett nytt land. Be varje grupp öppna kuvertet, sprida ut korten och studera dem.
3. Säg att båten avgår och inled berättelsen på följande sätt:

Till en början är resan mycket trevlig. Solen skiner och havet är lugnt. Plötsligt uppstår dock en hård storm och båten börjar gunga, i själva verket riskerar den att sjunka! Ni blir tvungna att kasta tre kort överbord för att hålla fartyget på vattenytan.

Be varje grupp fatta beslut om vad de ska avstå från. Förklara att det inte är möjligt att få tillbaka sakerna senare. Samla upp de bortslängda korten och lägg dem i en enda hög.

4. Fortsätt berättelsen:

Till slut lugnar sig stormen och alla suckar av lättnad. Enligt väderleksrapporten är dock en orkan av femte graden på väg mot båten. Ifall ni har tänkt överleva orkanen måste ni kasta ytterligare tre kort överbord. Kom ihåg att inte kasta bort något som ni behöver för att klara er i det nya landet.

Samla också upp dessa kort och lägg dem i högen.

5. Fortsätt berättelsen:

Det var nära! Vi är ändå redan nästan framme vid den nya kontinenten. Alla tycker det är spännande. Men just när vi nästan ser land i horisonten krockar en jätteval mot skeppet och förorsakar ett hål på ena sidan. Vi måste lätta ännu mer på lasten. Kasta bort tre kort till.

Samla ihop korten och lägg dem i högen.

6. Meddela att ni nu äntligen kommit tryggt i hamn på den nya kontinenten och är redo att bygga upp ett nytt land. Be alla grupper limma fast korten de har kvar på ett papper så att alla kan komma ihåg vad man tagit med sig till den nya kontinenten.

Be varje grupp hänga upp sitt papper på väggen och berätta vad de tagit med sig till det nya landet. Fråga efteråt av hela gruppen: "Saknas det något som vi behöver för att hållas vid liv? För att växa och utvecklas?"

Genomgång av övningen:

1. Sammanfatta arbetet till exempel genom att ställa följande typer av frågor:

- Vad tyckte ni om den här övningen?
- Hur avgjorde ni vad ni klarar er utan? Vad är nödvändigt?
- Fanns det några svåra beslut? Vilka?
- Var gruppen av olika åsikt om vad som skulle sparas och vad som skulle kastas överbord? Hur löste ni dessa meningsskiljaktigheter?
- Har alla människor samma behov? Vem skulle kunna ha annorlunda behov?
- Vad tänker ni om de slutgiltiga valen? Skulle ni överleva i det nya landet? Skulle ni klara av att växa och utvecklas bra?
- Om ni skulle göra den här övningen på nytt, skulle ni då kasta bort andra saker?

2. Betona att de mänskliga rättigheterna grundar sig på människors behov: på saker som varje människa behöver för att hållas vid liv, växa och utvecklas samt för att leva ett värdefullt liv.

3. Betona att varje människa behöver samtliga mänskliga rättigheter. Vissa av dessa är nödvändiga för att hållas vid liv, såsom mat, sjukvård, rent vatten och skydd. Men andra är väsentliga för att människor ska kunna leva ett gott liv och utvecklas. Att endast hållas vid liv är inte tillräckligt för någon. Fråga:

- Vilka kort representerar saker som vi kanske vill ha men inte nödvändigtvis behöver för att överleva?
- Vilka kort representerar saker som är nödvändiga för att vi fysiskt ska överleva?
- Vilka kort representerar saker som vi behöver för att växa och överleva?
- Hur skulle ni klara er i det nya landet om ni inte skulle ha _____ (Välj flera exempel bland korten.)

Seglats till nytt land Vad skulle du kasta överbord?

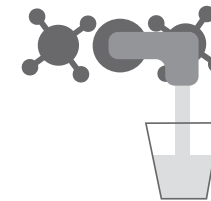
Utskrift: Önske- och behovkort

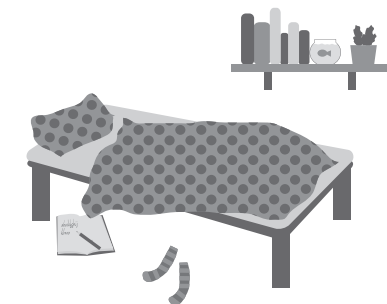
möjlighet att uttrycka sin åsikt

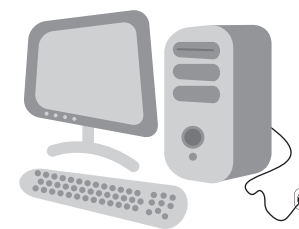
egna pengar

rent vatten

ett eget sovrum

dator och tillgång till internet

rättvis behandling och icke-diskriminering

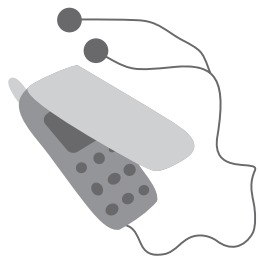
Seglats till nytt land

Vad skulle du kasta överbord?

Utskrift: Önske- och behovkort

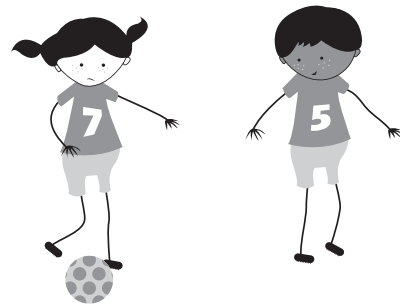
en ren miljö

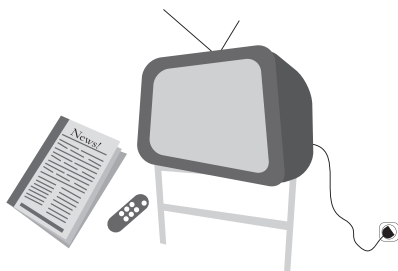
mobiltelefon

hamburgare och Coca cola

möjlighet att vila och leka

TV och dagstidning

möjlighet att utöva sin religion

Seglats till nytt land

Vad skulle du kasta överbord?

Utskrift: Önske- och behovkort

ett trevligt hem

moderna kläder

strandsemester

närlingsrik mat

skydd mot dålig behandling

utbildning

Seglats till nytt land

Vad skulle du kasta överbord?

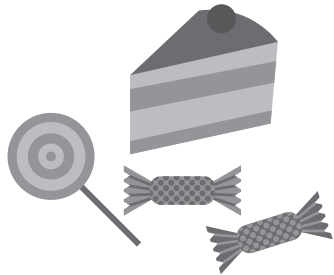
Utskrift: Önske- och behovkort

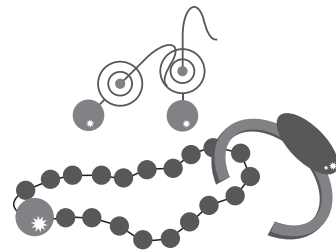
läkare

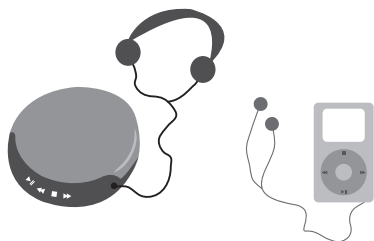
cykel

godis

smycken

radio

varma kläder

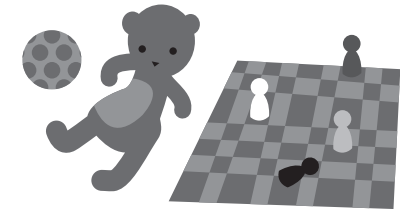
Seglats till nytt land

Vad skulle du kasta överbord?

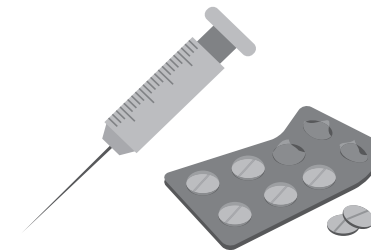
Utskrift: Önske- och behovkort

föräldrar

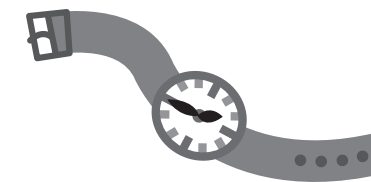
leksaker och spel

*mediciner och vaccin
mot sjukdomar*

*demokratiska val och
regler*

klocka

*möjlighet till egen kultur och
eget språk*

60 min

Ta ett steg framåt

Vi är alla jämlika – men vissa är mer jämlika än andra

Teman:

- ojämlikhet
- maktförhållanden
- socioekonomisk status
- etnisk bakgrund

Mål:

- att lära sig upptäcka ojämlikhet i de möjligheter som samhället erbjuder
- att öka empatin för dem som är annorlunda
- att öka förståelsen för personer som tillhör en minoritet

Material och förberedelser:

- utskrivna och utklippta rollkort – du kan också göra egna rollkort
- lista på situationer
- papper och penna för namnlappar och bilder
- om du vill kan du anpassa rollkortet och listan på situationer efter din grupp

Instruktioner:

1. Inled övningen genom att fråga eleverna om de någonsin föreställt sig vara någon annan, något annat barn som är annorlunda än de själva.
2. Be varje elev ta ett rollkort med en ny identitet och läsa kortet tyst för sig själv utan att berätta för de andra vad det står på det. Ifall eleven inte förstår betydelsen av något ord som står på kortet kan han eller hon markera och vänta på att läraren kommer och förklarar saken.
3. Uppmuntra eleverna att ställa frågor. Förklara för dem att även om de inte skulle veta så mycket om sin rollfigur, kan de använda sin fantasi. För att eleverna ska kunna leva sig in i sin roll, be dem göra några saker som får rollen att kännas mer verklig. Till exempel:
 - Ge dig själv ett namn. Gör en namnlapp för att minnas vem du föreställer.
 - Rita en bild av dig själv.
 - Rita en bild av ditt hus, ditt rum eller din hemgata.
 - Gå runt i rummet och föreställ dig att du är den här personen.
4. Ställ några frågor och be eleverna sitta med slutna ögon och föreställa sig svaren på dem:
 - Var föddes du? Hur var det när du var liten? Hurudan var din familj då? Är den nu annorlunda?
 - Hurudan är ditt dagliga liv nu? Var bor du? Var går du i skola?
 - Vad gör du på morgonen? På eftermiddagen? På kvällen?
 - Vilka slags spel spelar du? Med vem leker du?
 - Vad jobbar dina föräldrar med? Hur mycket förtjänar de på en månad? Har du en bra levnadsstandard?
 - Vad gör du på loven? Har du husdjur?
 - Vad gör dig lycklig? Vad är du rädd för?
5. Be eleverna vara knäpptysta och ställa sig i rad bredvid varandra, liksom på en startlinje.
6. När eleverna står i rad, berätta att du kommer att beskriva några händelser som skulle kunna hända eleven. Eleverna får fundera om situationen skulle kunna bli verklighet för rollfiguren. Ifall svaret är jakande tar man ett steg framåt, om det är nekande står man stilla.

7. Läs upp en situation i taget. Håll en kort paus efter varje läsning och låt eleverna stiga framåt. Be dem titta omkring sig för att se var de andra är.

8. När du har läst upp alla situationer, be alla sätta sig ner på den plats där de just då befinner sig. Be varje elev beskriva sin rollfigur i tur och ordning. När eleverna berättat om sig själva, be dem titta efter hur långt framåt de hunnit med sina steg.

9. Avsluta rollspelet på ett tydligt sätt före genomgångsfrågorna. Be eleverna sluta ögonen och bli sig själva igen. Uppmana alla att ropa högt sitt eget namn efter att ni räknat till tre. På det här sättet sätter du punkt för övningen och försäkrar dig om att eleverna inte förblir fångna i sina roller.

Genomgång av övningen

1. Gå igenom övningen genom att ställa följande typer av frågor:

- Vad hände i den här övningen?
- Hur lätt eller svårt var det att spela din roll?
- Hur föreställde du dig personen som du spelade? Känner du någon sådan person?
- Hur kändes det att föreställa dig vara den här personen? Påminde han/hon alls om dig själv? Känner du någon liknande person?

2. Koppla ihop övningen med diskriminering och samhälls- och ekonomisk ojämlikhet med hjälp av följande frågor:

- Vad kände ni när ni tog ett steg framåt eller stannade kvar på era platser?
- Ifall du ofta steg framåt, när märkte du att andra inte rörde sig lika snabbt som du?
- Rörde sig personen du föreställde framåt eller inte? Varför?
- Kände du att något var orättvist?
- Motsvarar den här övningens händelser något i den riktiga världen? Vad?
- Vad beror det på att vissa människor i vårt samhälle har fler möjligheter än andra? Och varför har vissa färre möjligheter?

Diskutera avslutningsvis: Vad kunde man göra för att ge alla mer jämlika möjligheter? Finns det i elevernas egen grupp eller gemenskap sådan ojämlikhet som de själva skulle kunna åtgärda?

Ta ett steg framåt

Vi är alla jämlika – men vissa är mer jämlika än andra

Utskrift: Rollkort

Du är åtta år. Du bor i ett fint hus och har en bror. Huset har en stor trädgård och simbassäng. Din pappa är bankdirektör och din mamma tar hand om hemmet och familjen.

Du föddes i den här staden, men dina föräldrar flyttade hit från Asien. De har en trevlig restaurang. Du bor ovanför den med din syster och dina föräldrar. Du och din syster hjälper till i restaurangen efter skolan. Du är tretton år

Du är tio år. Du bor på en gård på landet. Din pappa är jordbrukare och din mamma sköter kor, getter och kaniner. Du har tre bröder och en syster.

Du är enda barnet. Du bor tillsammans med din mamma i en höghuslägenhet i staden. Din mamma jobbar på en fabrik. Du är bra på dans och musik. Du är nio år.

Du har en medfödd funktionsnedsättning och använder rullstol. Du bor i en höghuslägenhet i staden. Till familjen hör förutom du föräldrar och två systrar. Båda dina föräldrar är lärare. Du är tolv år.

Du är nio år och har en identisk tvilling. Ni bor i ett höghus i staden med er mamma, som jobbar på ett varuhus. Din pappa sitter i fängelse.

Ta ett steg framåt

Vi är alla jämlika – men vissa är mer jämlika än annat

Utskrift: Rollkort

Du är nio år och enda barnet. Du bor med dina föräldrar i ett höghus i staden. Din pappa är byggarbetare och din mamma delar ut post. Du är bra på sport.

Du och dina föräldrar kom till det här landet eftersom ni var tvungna att fly från kriget som förs i ditt hemland i Afrika. Du var nio år då ni kom hit och nu är du elva år. Du vet inte när du kan åka tillbaka hem.

Du är tretton år, det äldsta barnet av sex. Din pappa kör lastbil och är mycket borta. Din mamma är servitris och måste ofta arbeta kvällstid. Du måste ofta ta hand om de yngre syskonen

Dina föräldrar skilde sig när du var baby. Nu är du tolv år. Du bor tillsammans med din mamma och hennes pojkvän. På veckosluten hälsar du på hos din pappa och hans nya fru och deras två små barn

Ta ett steg framåt

Vi är alla jämlika – men vissa är mer jämlika än annat

Utskrift: Rollkort

Du är elva år. Du har bott hos olika fosterföräldrar ända sedan du var liten, eftersom dina egna föräldrar inte klarade av att ta hand om dig. Dina fosterföräldrar är trevliga. I samma lilla hus bor också fyra andra fosterbarn.

Du är åtta år. Du bor tillsammans med din syster hos dina morföräldrar på landsbygden. Dina föräldrar är skilda och din mamma jobbar som sekreterare i en större stad. Din pappa träffar du sällan.

Du har inlärningssvårigheter och går därför två klasser under dina jämnåriga i skolan. Du är tio år och större än dina åttaåriga klasskamrater. Båda dina föräldrar jobbar och har knappt alls tid att hjälpa dig med läxorna.

Din mamma dog då du föddes. Din pappa gifte om sig och du bor med honom och din styvmor samt hennes två döttrar. De är tonåringar och du är åtta år. Din pappa är advokat.

Du är åtta år och den yngsta av tre syskon. Din familj bor i en liten lägenhet i en stor stad. Din pappa är mekaniker. Just nu är han arbetslös, så ni har inte mycket pengar. Men din pappa har mer tid att leka med dig.

Du flyttade till det här landet som baby. Nu är du tio år. I grannskapet bor många andra invandrare och din pappa har en butik. Du pratar både ditt gamla och ditt nya hemlands språk och tolkar ofta för din mamma och din mormor.

Ta ett steg framåt

Vi är alla jämlika – men vissa är mer jämlika än andra

Utskrift: Rollkort

Du är elva år. Du bor i en by på landet med dina föräldrar och din yngre bror och syster. Dina föräldrar har ett bageri. Du blir ibland retad eftersom du är ganska kraftig.

Du har astma. Du blir ofta tvungen att vara borta från skolan på grund av din sjukdom, särskilt på vintern. Du tillbringar mycket tid hemma, tittar på TV i sängen, surfar på internet och spelar Playstation. Det känns ensamt, eftersom båda dina föräldrar är på jobbet. Du är tretton år.

Du är barn till en ambassadör i Finland. Du går i internationell skola. Du har tjocka glasögon och stammar lite. Du är elva år.

Du och dina äldre bröder är mycket skickliga på matematik, fysik, språk – i själva verket allt. Dina föräldrar är professorer vid ett universitet. De skickar dig ofta på specialkurser och träningsläger för att förbereda dig inför tävlingar.

Ta ett steg framåt

Vi är alla jämlika – men vissa är mer jämlika än andra

Utskrift: Situationer och händelser

Läs högt följande situationer. Efter varje uppläst situation, ge eleverna tid att ta ett steg framåt och kolla upp var de står i förhållande till de andra.

1. Du och din familj har alltid pengar för era behov.
2. Du bor på en trevlig plats med telefon och TV.
3. Du blir inte retad eller diskriminerad på grund av ditt annorlunda utseende eller din funktionsnedsättning.
4. Personerna du bor med frågar efter din åsikt i stora beslut som berör dig.
5. Du går i en bra skola och deltar i klubbar och idrottsverksamhet.
6. Efter skolan deltar du i extra musik- och bildkonstlektioner.
7. Du är inte rädd för att polisen ska stoppa dig.
8. Du bor tillsammans med vuxna som älskar dig och tänker på ditt bästa.
9. Du har aldrig känt dig diskriminerad på grund av dina föräldrars ursprung, bakgrund, religion eller kultur.
10. Du har regelbundna hälso- och tandgranskningar, även om du inte är sjuk.
11. Du och din familj åker på semester en gång per år.
12. Du kan bjuda hem vänner på middag eller övernattninng.
13. När du är äldre kan du börja på universitet eller välja vilket jobb eller yrke du vill.
14. Du är inte rädd för att bli mobbad eller för att man ska attackera dig på gatan, i skolan eller på ditt bostadsområde.
15. På TV och i filmer ser du ofta människor som ser likadana ut som du och lever på samma sätt som du.
16. Du går med din familj på bio, zoo eller museum eller åker till landet eller någon annan rolig plats åtminstone en gång i månaden.
17. Dina föräldrar, mor- och farföräldrar och till och med deras föräldrar är födda i det här landet.
18. Du får nya kläder och skor när du behöver.
19. Du har många lekkamrater och tid att leka.
20. Du har tillgång till dator och internet.
21. Man uppskattar det du gör och uppmuntrar dig att utveckla dina talanger.
22. Du anser att du har en lycklig framtid framför dig när du blir stor.

60 min

Tänk om... jorden trots allt var platt?

Teman:

- Allmänna mänskliga rättigheter
- ojämlikhet och maktförhållanden
- socioekonomisk status
- etnisk bakgrund

Mål:

- att behandla olika rättigheters ömsesidiga beroende och följder
- att behandla rättigheter i vardagslivet

Material och förberedelser:

- situationskort
- papper och penna
- utskrift: « påverkans kretslopp »

Instruktioner:

1. Berätta att övningen går ut på att alla föreställer sig « Tänk om... » Ibland föreställer vi oss bra situationer (till exempel « Tänk om det inte längre fanns krig ») och ibland dåliga situationer (till exempel « Tänk om det blev krig i mitt eget land »). I den här övningen får eleverna fundera på vilka följder en situation skulle få i människors liv.
2. Presentera « Påverkans kretslopp » för eleverna och beskriv hur en situation kan leda till en annan och bilda en händelsekedja. Använd enkla, bekanta situationer som exempel (« Tänk om du inte fick gå i skola? » > Inga läs- och skrivfärdigheter > Ingen förmåga att förstå skriftliga instruktioner eller kartor, skriva brev, använda dator).
3. Dela in eleverna i små grupper och ge varje grupp en kopia av Påverkans kretslopp, papper och penna. Välj ut en situation och be eleverna fylla i utskriften tillsammans.
4. När eleverna har fyllt i utskriften Påverkans kretslopp, be dem göra en presentation av de följder som de föreställt sig att situationen kan leda till.
5. Be varje grupp presentera sin situation i tur och ordning.
6. Be om kommentarer efter varje presentation genom att ställa följande frågor:
 - Skulle ni kunna föreställa er även andra följder av situationen?
 - Ledde situationen till ökad jämlikhet eller ojämlikhet? Varför?
 - Påverkade den på något sätt maktförhållanden mellan människor? Varför?
 - Vilka mänskliga rättigheter hör ihop med den här situationen? Stred den mot någon mänsklig rättighet?

Genomgång av övningen:

1. Gå igenom övningen genom att ställa följande frågor:

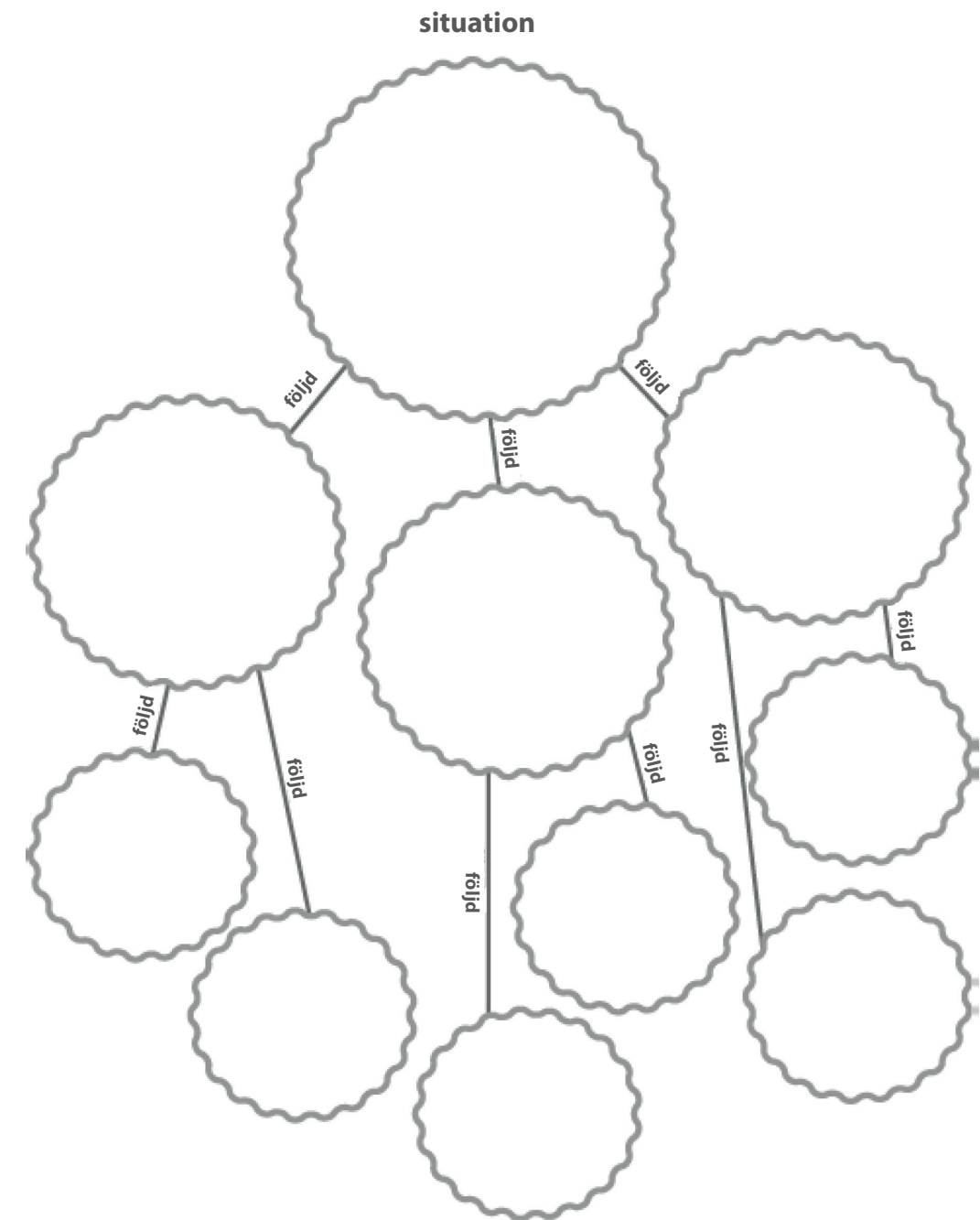
- Hur kändes övningen för dig?
- Var det svårt att föreställa sig situationen?
- Var det svårt att föreställa sig de konsekvenser som situationen skulle kunna ge upphov till?
- Var situationen rättvis enligt er? Varför eller varför inte?
- Tror du att sådana här situationer förekommer i världen?
- Hur skulle du reagera i en sådan här situation?
- Vad skulle vi kunna göra för att förändra den här situationen?

2. Koppla ihop övningen med de mänskliga rättigheterna genom att ställa frågorna:

- När någon mänsklig rättighet kränks, hur påverkar den andra rättigheter? Kommer du på något exempel från presentationerna?
- När man skyddar och arbetar för någon specifik mänsklig rättighet, hur påverkar det de andra rättigheterna?
- Kommer du på något exempel från presentationerna? Varför behövs alla mänskliga rättigheter?

Tänk om... jorden trots allt var platt?

Utskrift: Påverkans kretslopp

Tänk om... jorden trots allt var platt?

Utskrift: Situationer

Nedan finns en lista på situationer som ni kan använda er av. Välj de som passar bäst för din grupp eller hitta på nya. Ta med både positiva och negativa situationer.

SITUATION 1. Regeringen har beslutat att stänga alla skolor och universitet. Från och med i morgon kan alla barn göra vad de vill, i stället för att gå till skolan. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 2. Regeringen har beslutat att stänga alla sjukhus för att spara pengar. Det finns inga läkare eller apotekare, i stället erbjuder man handböcker i örtmedicin till ett billigt pris. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 3. Regeringen har beslutat att förbjuda lek på gator, i parker, i skolor eller på vilka synliga platser som helst. Därtill kommer alla leksaksaffärer att stängas och ingen får längre sälja leksaker. Alla som ertappas med att leka hemma ställs inför rätta och hamnar i fängelse. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 4. Regeringen har beslutat att från och med i morgon får bara flickor gå i skola och leka på fritiden. Alla pojkar är tvungna att börja jobba på en fabrik. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 5. Regeringen har beslutat att från och med i morgon är alla tvungna att röra sig endast två och två. Alla slags folksamlingar med fler än två personer är förbjudna. Den som bryter mot ordern straffas med fängelse. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 6. Regeringen har beslutat att varje skola måste ha en datorklass med så många datorer att alla barn kan använda en dator minst tre timmar i veckan. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 7. Regeringen har beslutat att inrätta särskilda ungdomsråd med uppgift att informera kommunfullmäktige i ärenden som berör barn. Representerarna till råden väljs ur varje skola på respektive ort. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 8. Regeringen har beslutat att förstärka den internationella förståelsen och därför har varje barn nu möjlighet att vistas i något annat europeiskt land före tretton års ålder. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 9. Regeringen har beslutat att uppmuntra barn med en funktionsnedsättning att delta i samhället så mycket som möjligt. Hindren för att delta måste avlägsnas och de hjälpmedel som barnen behöver bör anskaffas, såsom rullstolar, hörapparater, punktskriftsböcker och datorer. I mån av möjlighet bör barn med en funktionsnedsättning gå i samma skola som alla andra barn. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

SITUATION 10. Regeringen har beslutat att från och med i morgon ska ett barn som misslyckas i ett prov avskedas från skolan. Endast de barn som klarar sig bra i proven får fortsätta skolgången. Vilka omedelbara följder skulle den här situationen få? Och vilka skulle följderna vara om några år?

60 min

En modern saga

Genom att sitta kan man inte lämna efter sig några fotspår!

Teman:

- Barnets rättigheter
- De allmänna mänskliga rättigheterna
- Ojämlighet och maktförhållanden

Mål:

- att beskriva utnyttjandet av barnarbetskraft och nutida slaveri
- att uppmuntra till aktivt lyssnande

Material och förberedelser:

- en träkäpp
- en kopia av Siwas berättelse i bild, klipp isär bildern
- en kopia av Siwas berättelse i textform
- kopior av konventionen om barnets rättigheter (barnversion)
- om du vill kan du numrera bilderna i en ordningsföljd som stöder berättelsen, så att det är lättare för eleverna att följa med

Instruktioner:

1. Be eleverna samlas i en ring för att följa med en saga som berättas på ett alldeles speciellt sätt. Försök skapa en gåtfull stämning. Presentera träkappen och berätta att det är en « talkäpp » ; endast den som håller kappen i handen får prata. När den som har kappen har talat, ger han/hon kappen till följande person.

2. Ställ bilderna synliga för eleverna och berätta att deras uppgift är att berätta en historia om en flicka som heter Siwa med hjälp av bilderna. Dela sedan ut bilderna till eleverna, en bild per par. Säg att varje par får till uppgift att berätta den del av berättelsen som hör ihop med bilden. Ge eleverna tid att fundera en stund på vad bilden berättar om och diskutera paret sinsemellan.

3. Ta tag i talkappen och beskriv med några ord hur berättandet av historien går till. Räck sedan kappen till den elev som ska inleda berättelsen. Säg att den som därefter vill fortsätta berättelsen ska lyfta fram sin egen bild. Ifall flera elever lyfter fram sina bilder samtidigt bestämmer den som har talkappen vem som ska få den efter honom/henne.

4. När berättelsen är avslutad, fråga eleverna om de vill höra den verkliga berättelsen bakom bilderna. Berätta eller läs högt Siwas berättelse för dem.

Genomgång av övningen:

1. Gå igenom övningen genom att ställa följande typer av frågor:

- Vad baserade sig din berättelse på? Påminde något på bilderna om något som du själv har upplevt eller som du har hört om?
- Motsvarade din egen andel av berättelsen den riktiga berättelsen om Siwa?
- Vad tyckte du om Siwas berättelse? Vilka tankar väckte den hos dig?
- Väckte Siwas berättelse några frågor hos dig?

2. Diskutera utnyttjandet av barnarbetskraft och slaveri i nutid med hjälp av följande frågor:

- Vad är slaveri?
- På vilket sätt påminde Siwas liv om slaveri?
- Tror du att någon i ditt hemland skulle kunna bli tvungen att leva ett liknande liv som Siwa? Har du hört om liknande fall?
- Finns det slavar nuförtiden?

3. Dela ut kopior av konventionen om barnets rättigheter till eleverna. Koppla berättelsen om Siwa till de mänskliga rättigheterna :

- Vad händer med de barn som tvingas arbeta?
- Hur påverkar tvångsarbete barnens mänskliga rättigheter? Kan du räkna upp vilka av dessa som man bröt mot i Siwas berättelse?
- På vilket sätt skyddar konventionen om barnets rättigheter barnen?

Utskrift: Siwas berättelse i textform

Siwas berättelse

Det var en gång, för inte så länge sedan, en flicka som hette Siwa. Hon bodde i ett mycket fattigt land. Siwa bodde hos sin morbror, eftersom hennes föräldrar hade dött då hon var liten.

När Siwa växte upp började hon förstå att världen var mycket större än hennes eget hemland. Det fanns en massa andra spännande platser som det skulle vara roligt att besöka. Men liksom de flesta av sina landsmän var Siwa fattig och hade inte råd att resa.

En dag berättade dock Siwas morbror att han kommit på en plan. Han föreslog att Siwa skulle resa till fru X, en bekant till honom som bodde i ett rikt land. Siwa tyckte det lät spännande, eftersom hon drömde om att få resa. Morbror kom överens med fru X om att hon skulle köpa en flygbiljett till det rika landet till Siwa. Siwa skulle bo hos fru X och hjälpa henne med hushållsarbete tills flygbiljetten var betald. Siwa steg således ombord på planet och reste till det rika landet. Hon väntade ivrigt på alla de nya saker som hon skulle komma att få uppleva där. Fru X lovade skicka Siwa till skolan och ta hand om hennes identitetshandlingar, så att Siwa fritt skulle kunna resa runt i det nya landet.

Någonting gick dock fel genast efter att Siwa anlät till fru X. Fru X var inte alls så vänlig som Siwa hade trott. Fru X utgick ifrån att Siwa skulle sköta familjens barn och ensam göra allt hushållsarbete. Då Siwa frågade när hon skulle få börja i skolan, sade fru X bara att det inte var dags för skola än.

Efter ett tag berättade fru X för Siwa att hon skulle få flytta till fru Y för en tid. Siwa hoppades äntligen få gå i skola och kunna börja njuta av att vara i det nya landet. Tråkigt nog var fru Y ännu elakare än fru X och Siwas liv blev ännu hårdare. Hon blev tvungen att stiga upp tidigt i gryningen och fick inte gå och lägga sig förrän sent på kvällen. Inte ens då kunde hon dock sova ordentligt, eftersom hennes sovplats var på golvet i barnkammaren. Hon var tvungen att ta hand om babyn, som vaknade flera gånger per natt. Utöver all städning, matlagning och barnpassning lät man inte henne gå ut eller bekanta sig med staden. Siwas liv var eländigt. Hon började ångra sig att hon någonsin lämnat sitt hem i Afrika.

En morgon lyckades Siwa få lov att delta i en gudstjänst. Hon samlade mod och i stället för att gå till kyrkan gick hon till grannhuset och knackade på dörren. Hon berättade sin historia för det unga paret som bodde där och bad dem om hjälp. Grannarna blev chockade av vad de fick höra. De kunde inte tro att någon fortfarande i vår tid kunde hållas som slav på det här sättet. Siwas berättelse lät som en saga enligt dem. I verkliga livet lönar det sig dock inte att vänta på en god fé, utan Siwa hade blivit tvungen att komma på ett sätt att hjälpa sig själv.

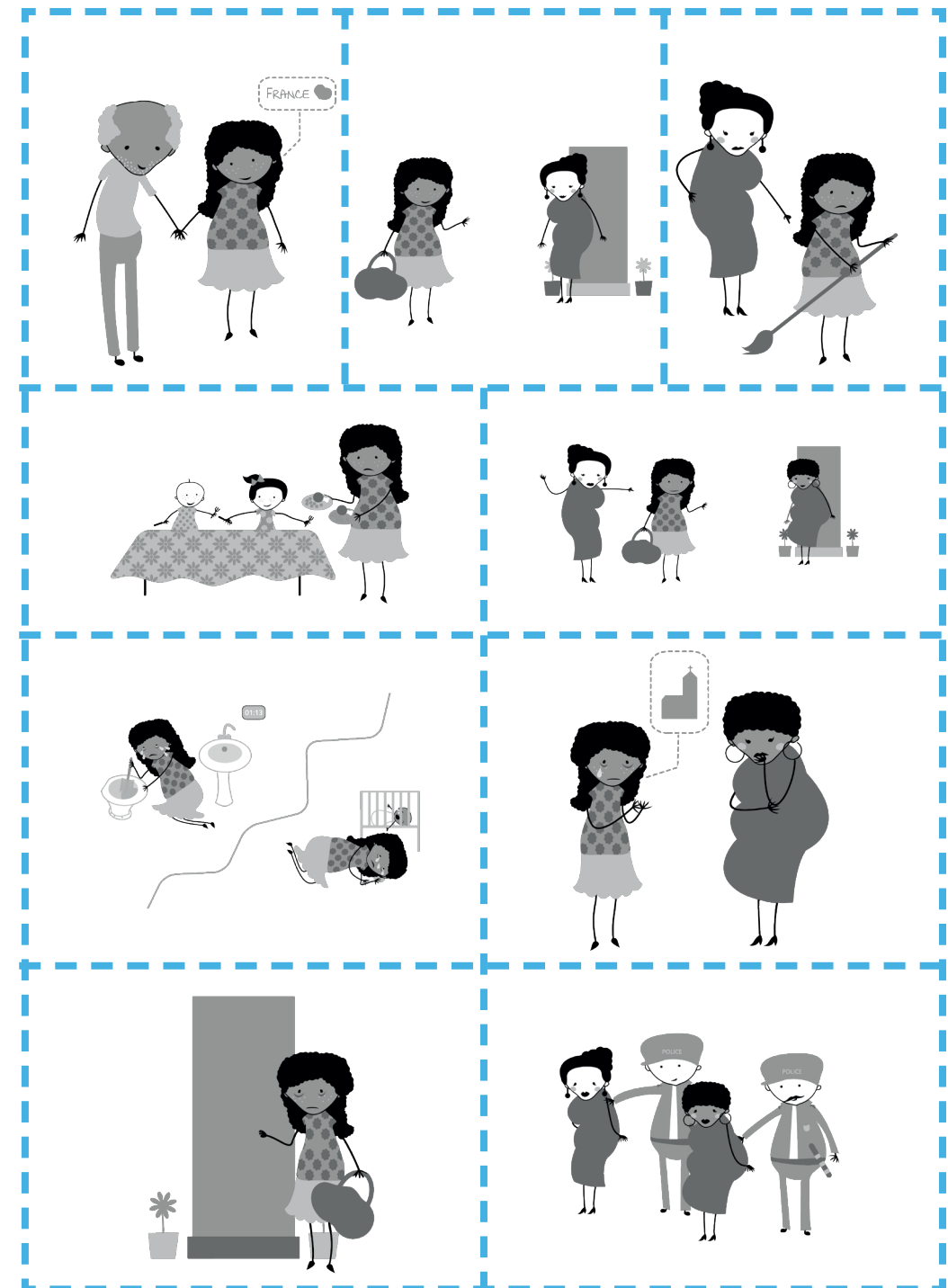
Grannarna bad Siwa komma in i huset och ringde polisen. Polisen granskade fallet och stämde fru X och fru Y inför rätta. Siwa nöjde sig dock inte med att de här två personerna bestraffades. Hon ville försäkra sig om att inget annat barn skulle komma att förslavas på samma sätt som hon själv. Därför klagade hon med hjälp av sin advokat till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och krävde att fru X hemland skulle ändra sina lagar för att skydda barn från tvångsarbete. Domstolen godkände Siwas initiativ och landet blev tvunget att garantera att samma sak inte skulle kunna hända igen i framtiden. Siwa var äntligen lycklig. Hon hade inte bara lyckats rymma från det fängelse som fru Y:s hus var för henne, utan också försäkrat sig om att inget annat barn skulle bli tvungen att uppleva något liknande i landet.

Källa:
modifierad version av fallet Siliadin v. France, No. 73316/01. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

En modern saga.

Genom att sitta kan man inte lämna efter sig några fotspår!

Utskrift: Siwas berättelse i bild

Utskrift: Konventionen om barnets rättigheter (barnversion)

Artikel 1. Definition av ett barn: Du uppfattas som ett barn tills du fyllt arton år. Tills dess har du alla rättigheter som fastställs i det här dokumentet.

Artikel 2. Frihet från diskriminering: Du får inte diskrimineras på något sätt, inte på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, åsikt, ursprung eller ekonomisk ställning, funktionsnedsättning eller någon annan egenskap hos dig eller hos dina föräldrar eller vårdnadshavare.

Artikel 3. Barnets bästa: Alla åtgärder och beslut som påverkar barn ska grunda sig på vad som är bäst för dig eller för andra barn.

Artikel 4. Att ta del av rättigheterna: Myndigheterna bör se till att alla dessa rättigheter är tillgängliga för dig och alla andra barn.

Artikel 5. Föräldrarnas vägledning och utvecklandet av barnets förmåga: Din familj har huvudansvaret för att vägleda dig på ett sätt som hjälper dig att utnyttja dina rättigheter. Myndigheterna bör respektera dessa rättigheter.

Artikel 6. Rätt att leva och utvecklas: Du har rätt att leva ett bra liv och utvecklas. Myndigheterna bör säkerställa att du lever och utvecklas på ett hälsosamt sätt.

Artikel 7. Registrering av födsel, namn, medborgarskap och föräldraomsorg: Du har rätt att registreras lagligt när du föds, du har rätt till ett namn och ett medborgarskap, rätt att veta vem dina föräldrar är och att vårdas av dem.

Artikel 8. Att behålla sin identitet: Myndigheterna bör respektera din rätt till ditt namn, ditt medborgarskap och dina familjeband.

Artikel 9. Att skiljas från föräldrarna: Du bör inte skiljas från dina föräldrar, förutom om det är för ditt eget bästa (till exempel om dina föräldrar behandlar dig illa eller vanvårdar dig). Om dina föräldrar är skilda har du rätt att behålla kontakten med båda, förutom om det skulle kunna skada dig.

Artikel 10. Familjeåterförening: Om dina föräldrar bor i olika länder bör du kunna röra dig fritt mellan dessa länder för att behålla kontakten med dina föräldrar. Ni bör också få återförenas som familj.

Artikel 11. Skydd mot olovligt bortförande från landet: Myndigheterna bör ingripa om någon försöker föra bort dig olagligt från landet.

Artikel 12. Att respektera barnets åsikt: När vuxna fattar beslut som berör dig har du rätt att fritt uttrycka din åsikt om vad du tycker borde ske och de vuxna bör beakta detta.

Artikel 13. Åsiktsfrihet och rätt till information: Du har rätt att skaffa, få och dela information i alla format (till exempel genom att skriva, syssla med konst, ta del av information via TV, radio och internet), förutsatt att det *inte är till skada för dig eller någon annan.

Artikel 14. Tanke-, samvets- och religionsfrihet: Du har rätt att tänka och tro på vad du vill och utöva din religion, förutsatt att du inte förhindrar andra människor från att göra samma sak. Dina föräldrar bör vägleda dig i de här sakerna.

Artikel 15. Rätt att samlas och tillhöra en förening: Du har rätt att samlas och gå med i grupper och föreningar med andra barn, förutsatt att detta inte hindrar andra människor från att utöva sina rättigheter.

Artikel 16. Privatliv, heder och anseende: Du har rätt till ett privatliv. Ingen får förstöra ditt privatliv. Ingen får komma till ditt hem, öppna dina brev och din e-post eller störa dig och din familj utan goda skäl.

Artikel 17. Informationssökning och media: Du har rätt att få pålitlig information ur olika källor, såsom böcker, dagstidningar och tidskrifter, TV, radio och internet. Informationen bör främja ditt välmående och vara begriplig.

Artikel 18. Föräldrarnas gemensamma ansvar: Båda dina föräldrar har ansvar för din uppföstran och borde alltid tänka på ditt bästa. Myndigheterna borde erbjuda dina föräldrar hjälp, speciellt om båda föräldrarna jobbar.

Artikel 19. Skydd mot alla typer av våld, utnyttjande och vanvård: Myndigheterna bör säkerställa att dina föräldrar eller annan vårdnadshavare skyddar dig från våld, utnyttjande och vanvård.

Artikel 20. Alternativ omvårdnad: Om dina föräldrar inte klarar av att ta hand om dig ordentligt, ska människor som respekterar din religion, ditt språk och dina traditioner vårda dig.

Artikel 21. Adoption: Om du är adopterad bör det som är ditt bästa komma först, oavsett om adoptionen sker i ditt hemland eller i ett annat land.

Artikel 22. Flyktningbarn: Om du kommer till ett nytt land på grund av att ditt eget land inte är tryggt har du rätt till stöd och skydd. Du har samma rättigheter som de barn som är födda i landet.

Artikel 23. Barn med funktionsnedsättning: Om du har en funktionsnedsättning bör du få specialomsorg, stöd och utbildning, så att du kan leva ett fullvärdigt och självständigt liv och delta i samhället enligt bästa förmåga.

Artikel 24. Sjuk- och hälsovård: Du har rätt till en god och kvalitativ sjuk- och hälsovård (till exempel mediciner, sjukhus, vårdpersonal). Du har också rätt till rent vatten och näringsrik föda, en ren omgivning och hälsofostran för att hållas frisk. De rika länderna bör hjälpa de fattiga länderna att uppnå de här sakerna.

Artikel 25. Regelbunden granskning av omsorgen: Om de lokala myndigheterna eller någon institution tar hand om dig i stället för dina föräldrar, bör din situation granskas regelbundet för att försäkra att man tar väl hand om dig och behandlar dig väl.

Artikel 26. Rätt till social trygghet: Samhället där du bor bör erbjuda dig social trygghet, som hjälper dig att utvecklas och leva under goda förhållanden (till exempel utbildning, kultur, näring, hälsa, social välfärd). Myndigheterna bör erbjuda extra medel till barn i mindre bemedlade familjer.

Artikel 27. Tillräcklig levnadsstandard: Du bör leva i förhållanden som hjälper dig att utvecklas fysiskt, psykiskt, mentalt, moraliskt och socialt. Myndigheterna bör hjälpa familjer som inte har råd med detta.

Artikel 28. Rätt till utbildning: Du har rätt till utbildning. Disciplinen i skolan bör respektera ditt människovärde. Grundutbildningen bör vara gratis och obligatorisk. De rika länderna bör hjälpa de fattiga att uppnå detta.

Artikel 29. Målet för uppföstran: Uppföstran bör utveckla din personlighet, din begåvning och dina kognitiva och fysiska färdigheter på ett fullvärdigt sätt. Den bör förbereda dig för livet och uppmuntra dig att respektera

dina föräldrar och ditt eget land samt andra nationer och kulturer. Du har rätt att känna till dina rättigheter.

Artikel 30. Minoriteternas och ursprungsbefolkningens barn: Du har rätt att lära dig och utöva din familjs traditioner, religion och språk, även om majoriteten av befolkningen i ditt land inte gör det.

Artikel 31. Fritid, lek och kultur: Du har rätt att slappna av och leka och delta i skapande och kulturell verksamhet.

Artikel 32. Barnarbete: Myndigheterna bör skydda dig från arbete som utgör en fara för din hälsa och din utveckling, som stör din utbildning eller som rentav kan leda till utnyttjande.

Artikel 33. Barn och drogmissbruk: Myndigheterna bör stöda åtgärder som skyddar dig från användning, produktion eller spridande av farliga droger.

Artikel 34. Skydd mot sexuellt utnyttjande: Myndigheterna bör skydda dig mot sexuellt utnyttjande.

Artikel 35. Skydd mot människohandel, försäljning och bortförande: Myndigheterna bör säkerställa att du inte blir kidnappad, såld eller bortförd till ett annat land för att utnyttjas.

Artikel 36. Skydd mot andra former av utnyttjande: Du bör skyddas från alla typer av åtgärder som kan störa din utveckling och ditt välmående.

Artikel 37. Skydd mot tortyr, förnedrande behandling och frihetsberövande: Om du bryter mot lagen får man inte behandla dig på ett grymt sätt. Man får inte sätta dig i fängelse med vuxna och du måste få vara i kontakt med din familj.

Artikel 38. Barn som påverkas av väpnade konflikter: Om du är under femton år (under arton år i de flesta europeiska länder) bör myndigheterna inte låta dig ansluta dig till armén eller delta i direkta krigshandlingar. Barn vid krigsområden borde ställas under särskilt skydd.

Artikel 39. Rehabilitering av barnoffer: Om du har vanvårdats, torterats eller utnyttjats, om du är offer för krig eller bortförande eller om du har hamnat i fängelse, bör du få särskild hjälp för att få tillbaka din fysiska och psykiska hälsa och kunna återanpassas till samhället.

Artikel 40. Ungdoms rätt: Om du har brutit mot lagen bör man behandla dig med respekt för ditt människovärde. Du bör få rättslig hjälp och du bör dömas till fängelse endast för de mest allvarliga brotten.

Artikel 41. Beaktande av högre människorättsnormer: Om lagarna i ditt land är bättre för barn än artiklarna i den här konventionen, bör de lagarna följas.

Artikel 42. Att göra konventionens principer kända: Myndigheterna bör göra den här konventionens principer kända för alla föräldrar, institutioner och barn.

Artikel 43-54. Myndigheternas skyldigheter: I dessa artiklar klargörs hur de vuxna och myndigheterna bör samarbeta för att säkerställa att alla barn åtnjuter sina rättigheter.

Anmärkning: Konventionen om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989 och trädde i kraft som internationell lag 1990. Konventionen om barnets rättigheter innehåller 54 artiklar, som definierar barnens rättigheter och hur myndigheterna bör gå tillväga för att skydda och befärja dessa rättigheter. Nästan alla världens länder har ratifierat konventionen och lovat respektera samtliga rättigheter som den omfattar.

60 min

Vi är en familj

Teman:

- Livsstil
- Ojämlighet och maktförhållanden
- Socioekonomisk status
- Etnisk bakgrund

Mål:

- Att skapa mångfald och tolerans för olikheter
- Att få eleverna att reflektera över olika uppfostringsmetoder och fundera på olika familjedefinitioner
- Att prata om motarbetande av diskriminering av "ovanliga" familjers barn
- Att utforska sambandet mellan familjen och de mänskliga rättigheterna

Material:

- Bilder/fotografier föreställande olika slags familjer (till exempel en singelförälderfamilj, en kärnfamilj, ett samkönat par, en ombildad familj, adoptivbarn, en storfamilj med flera generationer) för varje grupp
- Papper och penna

Instruktioner

1. Introducera övningen genom att berätta att den går ut på att granska flera olika sätt att slå sig ihop med och leva med människor, som vi uppfattar som vår familj. Betona att alla barn inte lever i liknande familjer.
2. Be varje elev rita sin nuvarande familj. Om du vill kan du uppmuntra eleverna att lägga till detaljer om familjen (till exempel namn, ålder, kön).
3. Diskutera olika typer av familjer som eleverna känner till. Om eleverna vill kan de visa upp sina teckningar av den egna familjen.
4. Håll en tankesmedja tillsammans och skriv upp så många olika typer av familjer som möjligt. Ta upp sådana som ni ännu inte talat om.
5. Dela in eleverna i grupper på 4-5 personer och ge varje grupp en bildserie med olika familjer som du förberett på förhand. Be varje grupp diskutera vilka de huvudsakliga skillnaderna mellan familjerna är och vad som är "ovanligt" i varje familj. Be grupperna diskutera även sina egna familjebilder och om de på något sätt avviker från bilderna de fått.

Genomgång av övningen

1. Gå igenom följande frågor:
 - Vad gick den här övningen ut på?
 - Hur lätt eller svårt var det att rita och presentera din nuvarande familj?
 - Förvånade de andra elevernas teckningar dig? Varför?
 - Blev du förvånad över någon annan familjebild? Varför?
 - Vad lärde du dig om familjer?
 - Hur tror du att andra barn känner sig om deras familj är "ovanlig"?
 - Hur skulle du kunna stöda de barnen?
2. Koppla ihop övningen med barnets rättigheter och allmänna mänskliga rättigheter genom att fråga:
 - Har alla barn rätt att leva i en familj?
 - Är det viktigt att leva i en familj? Varför eller varför inte?
 - Vilka barn lever kanske inte i en familj? Var bor de?
 - Vem garanterar att alla rättigheter respekteras för dessa barn?
 - Känner du något sådant här barn? Hur kan du stöda dessa barn?

**30 min,
samt hemläxa före övningen**

Migration som en del av vår historia

Tema:

- Etnisk bakgrund

Mål:

- Att hjälpa eleverna att förstå att migration har skett och fortfarande sker och att det har påverkat och fortsätter att påverka människors liv
- Att visa för eleverna att det t.ex. vid tiden för andra världskriget fanns omfattande flyttrörelser i Europa.

Material och förberedelser:

- Ge eleverna följande uppgift i hemläxa:

Avsikten är att studera våra egna släkters historia. Ta reda på om någon av dina släktingar flyttat till Finland från utlandet eller från Finland utomlands. Observera att med migration avses en permanent flytt från ett land till ett annat. Det behöver inte ha skett som en följd av någon kris.

Om det är möjligt, prata med dina släktingar, speciellt äldre släktingar, om saken. Om det finns migranter i din släkt, ta reda på varifrån de har flyttat, vart de har flyttat samt hur, det vill säga med vilket transportmedel? Fick de hjälp efter att de flyttat till den nya platsen? Kände de sig välkomna?

Uppgift 1.

Instruktioner:

1. Hela klassen arbetar först tillsammans. Börja med att be eleverna berätta om det finns migranter i deras släkt. Varifrån eller vart har de flyttat? Granska tillsammans rutterna på kartan. Hurdana erfarenheter hade de här släktingarna?
2. Be eleverna lägga det som de får höra på minnet.

Uppgift 2.

Instruktioner:

1. Dela därefter in eleverna i smågrupper på ungefär fyra personer. Be dem diskutera följande ämnen i grupperna:
 - Vilka slags erfarenheter av migration berättades det om i klassen?
 - Fanns det fler/färre exempel på migration än ni trodde?
 - Kände någon av er till migrationen i er egen släkt från förut?
 - Vilka upplevelser hade människorna av migrationen?
 - Hur hade den påverkat deras liv?
 - I vilken ålder flyttade de? Gick de i skola eller arbetade de?
 - Skiljer sig de här berättelserna på något sätt från dagens migration?
 - Påverkade den här informationen på något sätt din uppfattning om människor som flyttar från andra länder till Finland?
2. Vid mån av möjlighet kan du också be någon/några av elevernas familjemedlemmar att komma till skolan och berätta om sina upplevelser kring migration.

30-45 min

Resväska eller flyktväska?

Teman:

- Etnisk bakgrund
- Ojämlighet och maktförhållanden

Mål:

- Att hjälpa eleverna att förstå vilken inverkan en flykt från en desperat situation kan ha på en människas liv

Material och förberedelser:

- Skriv ut utskriften "Resväska", två exemplar per elev. Alternativt kan du dela ut två tomma pappersark till eleverna. Be eleverna rita en stor, öppen resväska på båda pappren. Varje elev borde således ha två tecknade eller utskrivna tomma resväskor.
- Om du vill kan du skriva en lista på tavlan på saker som en människa kan behöva på en semesterresa eller på flykt

Uppgift 1.

Instruktioner:

1. Dela in eleverna i grupper på ungefär fyra personer.
2. Ge eleverna följande instruktion: Föreställ dig att du är på väg på resa i morgon. Fundera på vart du skulle åka och vad du skulle behöva där. Du har fem minuter på dig att skriva/rita i den ena av de tomma väskorna vad du skulle ta med dig.
3. När tiden gått ut får eleverna berätta för varandra inom gruppen vad de har packat med och varför.

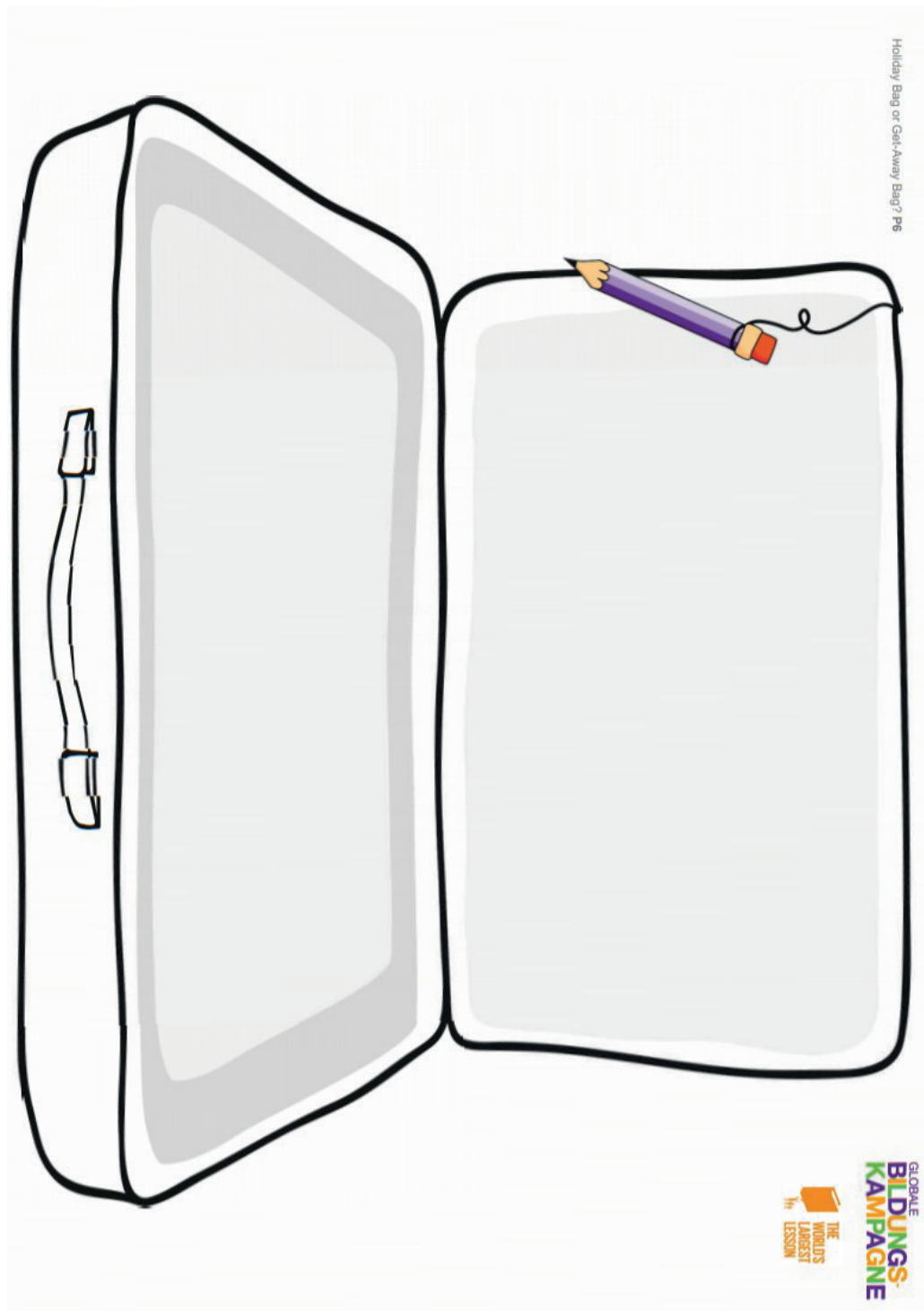
Uppgift 2.

Instruktioner:

1. Ge eleverna följande instruktion: Situationen är nu förändrad. Föreställ dig att du är tvungen att fly från ditt hem i morgon. Du vet inte vart du är på väg eller om du någonsin kommer att komma hem igen. Vad packar du med? Du får ta med dig en väska. Troligen kommer du att röra dig till fots åtminstone en del av resan. Du vet inte om du kommer att kunna övernatta inomhus under resan. Du har 5-10 minuter på dig att skriva/rita i den andra tomma väskan vad du ska ta med dig.
2. När tiden gått ut får eleverna berätta för varandra inom gruppen vad de har packat med och varför.

Genomgång av övningen:

1. För en gemensam diskussion kring följande frågor:
 - Skilde sig era res- och flyktväskor från varandra? Varför? Finns det något som du skulle sakna väldigt mycket, men inte kunna ta med dig i din flyktväska?
 - Kom eleverna att tänka på sina FPA-kort, sina identitetsbevis, skolbetyg eller vaccineringsuppgifter? Berätta för dem varför det är viktigt att ta med sig dessa.
 - På vilket sätt kunde det påverka ens liv om man i morgon blev tvungen att fly från sitt eget land? Hur kunde elevernas framtid förändras? Tänk om de inte kunde gå i skola på till exempel två år? Skulle detta påverka deras liv?

35-45 min

Flerspråklig skattjakt

Teman:

- Etnisk bakgrund
- Ojämlighet och maktförhållanden

Mål:

- Syftet är att ge eleverna en uppfattning om hur det skulle vara att befinna sig i en situation där man inte förstår vad människorna omkring en säger och därmed öka deras förståelse för invandrare.

Material och förberedelser:

- Förbered vardagliga uppgifter som en person som flyttat till ett nytt land skulle kunna bli tvungen att utföra. Varje elev borde få en egen uppgift, men om gruppen är stor kan uppgifterna också utföras parvis. Uppgiften kan till exempel vara:
 - gå till supermarketen och köp bröd
 - gå och köp en tågbiljett till grannstade
 - gå till läkaren och förklara att du är sjuk
 - gå till apoteket och köp hostmedicin

- Finns det elever i klassen som pratar ett annat språk än svenska och finska? Samla ihop dem och be om hjälp. Om det inte finns sådana elever, be kolleger, föräldrar etc. om hjälp.
 - Be eleverna göra skyltar på sitt språk: på skyltarna skriver de "bibliotek", "apotek", "matbutik", "polisstation" och namnet på andra allmänna platser som finns i vilken stad som helst. Det bör vara sådana platser där man kan utföra de ärenden som du skrev upp tidigare.
 - Berätta för de utvalda eleverna att deras uppgift är att hålla i en eller två skyltar och ställa sig på en valfri plats i klassen. Elevens uppgift är att föreställa en anställd på ifrågavarande arbetsplats. Han/hon bör prata endast sitt eget språk (som är främmande för de andra) under uppgiften.

Uppgift 1.

Instruktioner:

1. Börja genom att ställa några frågor till eleverna

- Hur skulle det kännas om vi åkte till ett land vars språk vi inte skulle förstå och vi kanske inte ens skulle förstå landets bokstäver?
- Hur skulle det kännas om ingen skulle förstå vad vi säger? Det skulle skilja sig ganska mycket från att vara turist i en miljö där man talar engelska.
- Ge sedan varje elev (förutom dem som håller i skyltarna) en egen uppgift. Uppgifterna kan också utföras parvis.
- Berätta för eleverna att de då de utför sina uppgifter kan be varandra om hjälp, använda sig av ordböcker på internet för att hitta den rätta platsen osv. Eleverna som håller i skyltarna får dock inte ge dem några tips.

Genomgång av övningen:

1. Ställ några frågor till de elever som skulle uträtta ärenden:

- Lyckades du hitta rätt plats?
- Hur gick du till väga då du sökte efter platsen?
- Fick du hjälp av andra?
- Efter att du hittat rätt plats, hur fick du ditt ärende uträttat med den som jobbade där?

2. Ställ några frågor till eleverna som höll i skyltarna:

- I vilka situationer och med vem använder du oftast ditt modersmål?
- Vilka är fördelarna med att du kan prata fler än ett språk?

3. Ställ några frågor till alla elever:

- Varför kan det vara svårt för utlänningar som flyttar till Finland att lära sig finska och svenska?
- Finns det skillnader mellan olika språk?
- Vilka språk studerar ni?
- Finns det några språk som ni skulle vilja lära er?
- Finns det enligt er något språk som är lättare att lära sig än andra språk? Varför?

Sammanlagt ca 90 min,
Deluppgifter 5-30 min

En trygg skolgång för alla

Teman:

- Etnisk bakgrund
- Ojämlighet och maktförhållanden
- Trygghet

Mål:

- Att hjälpa eleverna att förstå hur viktigt det är att alla kan känna sig trygga i skolmiljön
- Att fundera tillsammans på vilket sätt alla kan bidra till trygghetskänslan
- Att utveckla det kritiska tänkandet och förmågan att uttrycka sina åsikter

Material och förberedelser:

- Skriv ut "Trygghetsenkäten" och fyll i den själv (uppgift 2)
- Gör tre skyltar: STÄMMER OFTAST, STÄMMER IBLAND och STÄMMER SÄLLAN ELLER ALDRIG. Fäst skyltarna i olika hörn av klassrummet, så att de syns tydligt (uppgift 2)
- Skaffa material för att göra planscher eller ett gemensamt collage (uppgift 4)
- Därtill behöver eleverna skrivmaterial (uppgift 5)

Instruktioner:

1. Inled genom att väcka tankar hos eleverna med hjälp av följande frågor:

- På vilka platser har barn rätt att känna sig trygga? (På alla platser)
- Vilket slag av våld har barn rätt att skyddas från? Ge exempel på följande typer av våld: fysiskt våld, emotionellt våld, sexuellt våld, våld på nätet. (Samtliga dessa)
- Var kan dessa typer av våld ske? (Överallt)
- Utsätts vissa barn för våld mer än andra? Om du tror att det är så, vad kan det bero på? (Till exempel barn med en funktionsnedsättning eller andra specialbehov, flickor/pojkar, barn som tillhör en minoritet). Är det här rättvist? (Nej, alla barn har rätt att skyddas från våld)
- Varför utsätts barn för våld? (Till exempel attityder, rädsla för att vara annorlunda, maktmissbruk, okunskap om hur man kan lösa problem utan våld)

Uppgift 2.

Instruktioner:

1. Gör en enkät bland eleverna om deras upplevelse av trygghet i den egna skolan. Fäst skyltarna du gjort i olika hörn av klassrummet så att de syns.
2. Säg till eleverna att du framför påståenden som de får ta ställning till och placera i någon av kategorierna: "stämmer oftast", "stämmer ibland" och "stämmer sällan eller aldrig".
3. Uppmana eleverna att gå fram till den skylt som enligt dem passar bäst in på påståendet. Betona att eleverna själva får fundera på vad som menas med ordet "trygg" i påståendena.
4. Utnyttja utskriften "Trygghetsenkäten". Presentera påståendena ett i taget och vänta efter varje påstående på att eleverna förflyttat sig till den skylt som de anser vara den rätta.
5. Be efter varje påstående några elever att motivera sitt svar. Säg att man ännu får ändra sig om man vill.
6. Anteckna antalet svar i de olika kolumnerna för svarsalternativen för varje påstående. Du kan spara tabellen som bas för diskussion i de senare uppgifterna med trygghetstema.

Uppgift 3.

Instruktioner:

1. I den här uppgiften funderar vi på hur man kunde göra den egna skolan ännu tryggare.
2. Dela in eleverna i smågrupper på ca fyra personer. Presentera följande frågor för grupperna:
 - Vilka platser i skolan borde utvecklas för att öka trygghetskänslan?
 - Vad borde utvecklas eller förändras när det gäller människors agerande?
 - Skulle det vara möjligt att utveckla skolresornas säkerhet?
3. Du kan ge grupperna lov att röra sig i skolområdet, så att det blir lättare för eleverna att skapa sig en uppfattning om olika utrymmens säkerhet. Be grupperna utse en skrivare som antecknar alla idéer som väcks i gruppen.
4. När idéerna skrivits upp får gruppmedlemmarna rösta fram de tre viktigaste idéerna som ska presenteras för hela klassen. Hela klassen röstar fram tre till fem idéer bland alla gruppers förslag och presenterar dessa för de vuxna i skolan (till exempel ger man förslaget till rektorn).

Uppgift 4.

Instruktioner:

1. Avsikten med uppgiften är att göra gemensamma löften för att förbättra trygghetskänslan för varje elev i den egna klassen.
2. Be först eleverna fundera på vad man menar med ordet "löfte" i olika sammanhang, med hjälp av följande frågor:
 - Hur ska jag göra om jag lovar en vän något?
 - Vad betyder det då jag lägger till någon app på telefonen och innan jag laddar ner den klickar på "I agree"?
 - Vad betyder det att Finland har lovat följa konventionen om barnets rättigheter?
3. Uppmana därefter eleverna att fundera på förslag till löften, med hjälp av vilka man kan öka trygghetskänslan hos klassens elever genom att hålla dem. Förslagen skrivs upp på tavlan och av dessa röstar man fram tre till fem förslag som hela klassen förbinder sig att följa.
4. Av löfterna kan man framställa en plansch, ett collage etc. som hängs upp på väggen i klassrummet. Man kommer överens om att försöka hålla löfterna. Man kan bestämma en tidpunkt då man återkommer till ärendet och funderar på om man lyckats hålla löfterna. Alltid vid behov kan man återkomma till att granska löfterna.

Uppgift 5.

Instruktioner:

1. I uppgiften behandlas antingen problem i elevernas närmiljö eller globala problem som hänger ihop med trygghet.
2. Säg till eleverna att de får börja med att fundera på ett problem som de skulle vilja lösa. Du kan handleda eleverna i att välja problem genom att be dem diskutera parvis.
3. Säg att problemet kan vara kopplat till elevernas närmiljö och gälla:
 - skolan (vilken situation?)
 - skolresan (vilken plats/situation?)
 - någon annan plats (vilken?)
4. Problemet kan också vara globalt, till exempel något av följande:
 - Ibland upplever skolelever, särskilt flickor, trakasserier och våld på skolresor
 - Ibland kan en skolresa vara otrygg på grund av farlig trafik
 - Ibland kan en skolresa vara otrygg eftersom man blir tvungen att gå i mörker
 - En tredjedel av alla skolelever blir någon gång mobbade
 - En tredjedel av alla skolelever som blir mobbade berättar det aldrig för någon
 - Ibland kan eleverna inte gå på toaletten utan att oroas för sin säkerhet
 - Det finns skolor där man är rädd för attacker till exempel på grund av krigstillstånd
 - Hälften av världens barn i skolåldern bor i länder där fysisk bestraffning är tillåten
 - Många barn och ungdomar har upplevt mobbning på sociala medier eller andra webbmiljöer
5. Fundera vad problemet beror på, vem det påverkar och vad man kan göra för att åtgärda det (fortfarande parvis).
6. Arbetet fortsätts individuellt. Säg till eleverna att de får hitta på en berättelse om en superhjälte som löser problemet de valt. De får först välja ut en superkraft hos hjälten med hjälp av vilken problemet kunde lösas.

Det kan till exempel vara:

- Att läsa tankar
- Att kunna resa i tiden
- Att kunna flyga
- Att vara osynlig
- Att kunna spå
- Att tåla värme
- Omänskliga krafter
- Att kunna samla energi
- Superhörsel
- Att kunna bota människor
- Att kunna styra över sinnet
- Att kunna maskera sig
- Frysningförmåga

7. Efter att superkraften valts börjar eleverna skriva berättelsen. Du kan handleda eleverna genom att ge dem följande anvisningar:

- Det var en gång... Börja med att berätta om problemet. Vilket problem är det fråga om, vad tar det sig för uttryck, vem påverkar det?
- Men så... Superhjälten anländer. Beskriv denne: vad heter han/hon, varifrån kommer han/hon, hurudan är hans/hennes personlighet och hur ser han/hon ut? Varför vill han/hon lösa problemet? Vad är hans/hennes superkraft och hur hjälper den i striden mot problemet? Försöker någon förhindra honom/henne? Varför?
- Till sist... Hur lyckas superhjälten lösa problemet? Hur gör superhjälten för att få människor att känna sig tryggare?

8. Man kan fördjupa berättelserna genom att infoga bilder i dem eller göra små dramaföreställningar.

Genomgång av övningen:

1. Väckte informationen om att skolelever i hela världen upplever hot mot säkerheten några frågor?
2. Hur skulle varje skolelev på ett tryggt sätt kunna få sin röst hörd; även de som känner sig osäkra i skolan?
3. Hur kunde man försöka minska på mobbningen i skolorna? Kunde man på något sätt tillämpa lösningarna i hjälteberättelserna i den egna skolvardagen?

En trygg skolgång för alla

Utskrift: Trygghetsenkäten

Påstående	Stämmer oftast	Stämmer ibland	Stämmer sällan eller aldrig
Jag känner mig oftast trygg i skolan.			
I vår skola finns det platser där jag inte känner mig trygg.			
För det mesta känner jag mig trygg under skolresor			
På mina skolresor finns det några platser där jag inte känner mig trygg.			
I det stora hela känner jag mig trygg på nätet (dator, surfplatta, mobil)			
De vuxna i skolan hjälper barnen att känna sig trygga.			
Barnen hjälper varandra att känna sig trygga i skolan.			
Flickor och pojkar känner sig lika trygga i skolan.			
Barn känner sig lika trygga i skolan oavsett om de har några specialbehov eller inte			
Barn känner sig lika trygga i skolan oavsett om de är födda i Finland eller inte och oavsett vilket modersmål de har			
I skolan garanteras varje barns rätt till trygghet.			

JUUSAS BERÄTTELSE

Pojkar gråter inte!

Tema: Jämställdhet mellan könen

Vad jag gillar och vad jag gör

Tema: Jämställdhet mellan könen

Det var en gång...

Tema: Jämställdhet mellan könen

Mobbningssituationer

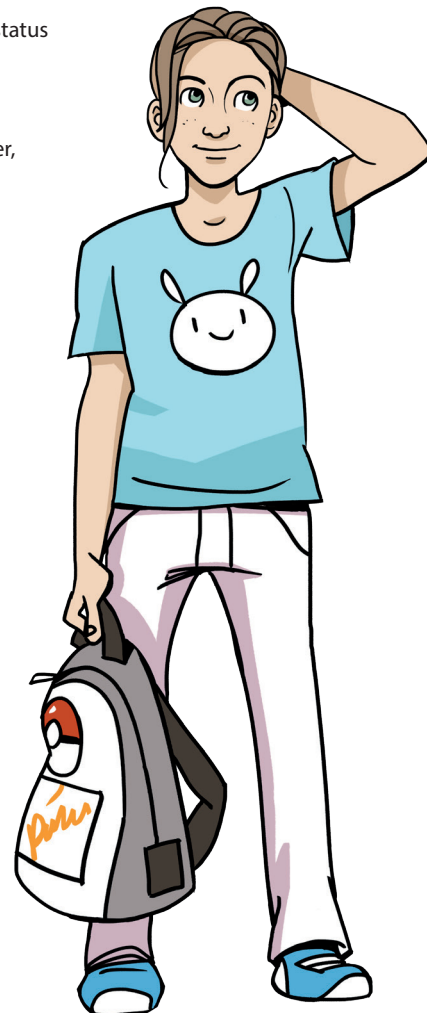
Teman: Ojämlighet och maktförhållanden, värderingar

Kära dagbok

Teman: Ojämlighet och maktförhållanden, värderingar, socioekonomisk status

Från iakttagare till hjälpare

Teman: Ojämlighet och maktförhållanden, allmänna mänskliga rättigheter, värderingar, trygghet

90 min

Pojkar gråter inte!

Tema:

- Jämställdhet mellan könen

Mål:

- Att diskutera jämställdhet och stereotypa föreställningar kring kön
- Att visa hur stereotypa föreställningar leder till diskriminering

Material och förberedelser:

- Tillverka skyltar till olika delar av rummet: "Av samma åsikt" / "Vet inte" / "Funderar ännu" / "Av annan åsikt"
- För första delen: välj ut tre av exempelpåståendena eller hitta på nya påståenden
- För andra delen: välj ut de påståenden som ska användas i dramerna och skriv ner dem på papperslappar

Uppgift 1.

Instruktioner:

1. Förklara för eleverna vad uppgiften går ut på.

- Rummet är indelat i fyra sektioner. I varje hörn finns en skylt: "Av samma åsikt" / "Vet inte" / "Funderar ännu" / "Av annan åsikt"
- Läraren läser tre olika påståenden i tur och ordning. Elevernas uppgift är att välja vilket hörn de vill gå och ställa sig i, beroende på om de är av samma åsikt, av annan åsikt, inte vet eller ännu vill fundera på saken.

2. Läs det första påståendet högt och vänta tills eleverna har valt sitt eget hörn. Fråga därefter eleverna i de olika hörnen varför de valt hörnet ifråga. Be eleverna flytta sig till ett annat hörn ifall de ändrar uppfattning efter att ha hört de andra elevernas motiveringar.

3. Diskutera slutligen övningen:

- Fanns det något som överraskade dig i övningen?
- Vad kan det bero på att ni hade olika åsikt om påståendena som framfördes?
- Bytte du hörn på grund av någon elevs åsikt? Varför?
- Hur kan man veta vilken åsikt som är "rätt"?

Uppgift 2.

Instruktioner:

1. Förklara för eleverna vad uppgiften går ut på:

- Eleverna delas in i grupper på högst fem personer. Varje grupp får ett påstående. Grupperna har 15 minuter på sig att läsa påståendet, diskutera det och skapa ett kort drama om det.
- Dramerna spelas upp för de andra grupperna.

2. Be tittarna efter varje drama gissa vilket budskap man försökte förmedla med hjälp av dramat. Be skådespelarna klargöra vad de ville berätta med sin pjäs.

Genomgång av övningen:

1. Diskutera följderna av stereotypa föreställningar kring kön med hjälp av följande frågor:

- Vad har de här påståendena gemensamt? Kommer du på några andra motsvarande påståenden?
- Har man olika förväntningar på pojkar och flickor i den här gruppen? Eller i din egen skola eller klass? I din familj? Är sådant förnuftigt?
- Kommer du på några andra situationer där man förväntar sig ett visst slags uppförande eller beteende av pojkar och flickor? Varierar förväntningarna i olika delar av landet? Eller i olika delar av Europa eller världen?
- Vad händer om någon pojke eller flicka inte godkänner de könsspecifika förväntningarna, utan vill göra saker annorlunda? Har du själv varit i en situation där du velat handla på ett annat sätt än man förväntat sig av ditt kön? Hur kände du dig då? Vad gjorde du?
- Påverkar de könsspecifika förväntningarna också de vuxna?

2. Koppla ihop könsspecifika stereotyper med diskriminering med hjälp av följande frågor:

- Hur begränsar de olika förväntningarna på män och kvinnor våra valmöjligheter? Kan du nämna några exempel?
- Är det rättvist om de ovannämnda förväntningarna påverkar våra valmöjligheter? Varför/varför inte?
- Vad skulle vi kunna göra för att göra det lättare för pojkar och flickor att göra som de vill i framtiden?

Exempelpåståenden:

- Bara flickor kan leka med dockor.
- Pojkar gråter inte.
- Pojkar kan inte använda kjol.
- En flicka kan inte vara ledare i en grupp.
- Bara pojkar spelar fotboll.
- Flickor är svaga och pojkar starka.
- Flickor hjälper sin mamma och pojkar sin pappa.
- När något går fel skyller man alltid först på pojkarna.
- Pojkar kan säga fula ord, men inte flickor.
- Flickor är smartare än pojkar.
- Flickor vinner gräl för att de spelar falskt spel.
- Pojkar får slå varandra, men de får inte slå flickor.
- Pojkar är latare än flickor.
- Flickor ljuger bättre än pojkar.

45 min

Vad jag gillar och vad jag gör - det är inte alltid samma sak!

Tema:

- Jämställdhet mellan könen

Mål:

- Att diskutera jämställdhet och stereotypa föreställningar kring kön samt identifiera vilken inverkan de har
- Att hitta sina egna och andras färdigheter och förmågor

Material och förberedelser:

- Papper och penna
- Utskrifter till alla deltagare

Instruktioner:

1. Observera att man i övningen erbjuds möjligheten att välja "annat" som könskategori. Det här kan eventuellt förutsätta en inledande diskussion i klassen om olika upplevelser av kön. Använd dig av kategorin "annat" i tabellen som ritas på tavlan ifall du upplever detta vara möjligt i din klass.

2. Presentera temat könsroller genom att fråga: Finns det något uppförande eller beteende som anses vara "passande för flickor" eller "passande för pojkar"? Be eleverna ge exempel.

3. Dela ut utskrifterna och pennor till eleverna. Be varje elev fylla i utskriften:

- Kryssa för ett alternativ; upplever du dig vara en pojke, en flicka eller "annat".
- Nämn fyra saker som du gör och som du tycker om att göra och som uppfattas som lämpliga för ditt kön.
- Nämn fyra saker som du gör, men som du inte tycker om att göra och som uppfattas som lämpliga för ditt kön.
- Nämn fyra saker som du inte gör och inte heller vill göra och som uppfattas som lämpliga för det motsatta könet.
- Nämn fyra saker som du inte gör men som du väldigt gärna skulle vilja göra och som uppfattas som lämpliga för det motsatta könet.

4. Rita en likadan tabell som nedan på tavlan eller motsvarande:

	Jag gör och vill göra	Jag gör men vill inte göra	Jag gör inte och vill inte göra	Jag gör inte men skulle vilja göra
Flickor				
Pojkar				
Annat				

5. Be eleverna komma på några exempel för varje kategori och anteckna dem i tabellen.

Genomgång av övningen:

1. Gå igenom övningen genom att ställa följande frågor:

- Blev du förvånad över vissa saker som de andra tyckte om eller inte tyckte om att göra?
- Studera listan på saker som eleverna skulle vilja göra, men inte gör. Kan du upptäcka något mönster?
- Vad händer med en flicka som gör "pojksaker"? Eller en pojke som gör "flicksaker"? Varför?
- Hur skulle de vuxna i din familj svara på de här fyra frågorna?
- Har medlemmarna i din familj samma uppfattning om vad som passar för män och pojkar eller för kvinnor och flickor?
- Varifrån får vi våra uppfattningar om vad som passar för män och pojkar eller för kvinnor och flickor?

2. Diskutera könsroller och deras inflytande med hjälp av följande frågor:

- Hur påverkas pojkar och flickor som individer av att man begränsar vad de kan göra? Hur kan det påverka familjen? Eller samhället?
- Har könsrollerna (eller stereotyperna) enligt dig förändrats eller håller de på att förändras? Om de har, på vilket sätt?
- Har du någonsin försökt utmana könsrollerna? Vad hände?
- Varför begränsar könsroller/stereotyper individens rättigheter?
- Vad kan vi göra för att utmana könsrollerna i vår grupp?

Vad jag gillar och vad jag gör

- det är inte alltid samma sak!

Utskrift: Vad jag gillar och vad jag gör

Jag upplever mig vara:

Flicka ____

Pojke ____

Annat ____

Jag gör och vill göra	Jag gör men vill inte göra	Jag gör inte och vill inte göra	Jag gör inte men skulle vilja göra

40 min

Det var en gång...

- Vad händer när sagans prinsessa räddar prinsen i stället för tvärtom?

Tema:

- Jämställdhet mellan könen

Mål:

- Att identifiera slentrianmässiga könsuppfattningar i sagor och i vardagslivet
- Att diskutera traditionella och traditionsbrytande könsroller

Material och förberedelser:

- Bearbeta eller skriv helt om någon berättelse som är bekant för alla (en roman, saga, film) på ett sådant sätt att huvudpersonerna byter kön sinsemellan
 - berättelsen bör inte räcka längre än 10 minuter. Du kan vid behov också ändra personernas namn och andra detaljer
 - välj en berättelse med representanter för båda könen, där personerna handlar i enlighet med traditionella könsroller
- nedan ett exempel ur sagan om Askungen, som du kan använda ifall du inte har möjlighet att skriva om en saga själv

Instruktioner:

1. Förklara för eleverna uppgiftens instruktioner:

- Du kommer närmast att läsa en saga som eleverna ska lyssna på noggrant och fundera på om det finns något speciellt eller avvikande i den.

2. Läs den omarbetade sagan för eleverna. Håll pauser emellanåt för att fråga eleverna om de tycker att det finns något konstigt i sagan. När alla elever förstått att personerna i berättelsen bytt roller är det kanske onödigt att läsa hela sagan, så om du vill kan du gå direkt över till slutet.

3. Diskutera sagan med hjälp av följande frågor:

- Tyckte du om den här sagan?
- Var det något ovanligt i den?
- I vilket skede märkte du att det inte var en helt vanlig saga? Be om exempel.

4. Du kan säga att saker ser ovanliga ut och låter ovanliga då de avviker från våra vardagliga upplevelser och inte motsvarar våra förväntningar. Be eleverna ge exempel på situationer och egenskaper som enligt dem är typiska för män och kvinnor i vårt vardagliga liv. Skriv ner svaren i en tabell av följande slag.

	Män/pojkar	Kvinnor/flickor
Typiska egenskaper	exempel: nyfiken, smart, modig, högljudd, äventyrslysten, aggressiv, ambitiös, kort hår	exempel: artig, känslig, tystlåten, omtänksam, blyg, nyfiken, lydig, använder kjol, långt hår
Typiskt beteende	exempel: tycker om sport, råkar i slagsmål, arbetar, agerar, kör långtradare	exempel: sitter hemma, gör hushållssysslor, gråter lätt, skvallrar, tycker om vackra kläder, är rädd för insekter

5. Diskutera tabellen:

- Jämför tabellen med en traditionell saga. Passar de typiska egenskaperna in på karaktärerna i sagan (t.ex. Askungen sitter hemma, gråter, blir retad, får vackra kläder, medan prinsen är aktiv och börjar leta efter en hustru åt sig och smider intelligenta planer för att hitta Askungen)?
- Be eleverna fundera på i vilka andra sagor könen agerar på ett stereotypiskt sätt. Skriv ner namnen på sagorna och be eleverna motivera sina svar.

6. Passar de här egenskaperna och aktiviteterna in på dagens män och kvinnor i det verkliga livet?

- Rita följande tabell och be eleverna räkna upp sina egna iakttagelser av okonventionella könsroller, först i sagan och sedan i verkliga livet.

	Män/pojkar	Kvinnor/flickor
Otypiska egenskaper	I sagan: behöver hjälp Dina egna erfarenheter:	I sagan: dominant, intelligent Dina egna erfarenheter:
Otypiskt beteende	I sagan: gråter, gör hushållssysslor, vill ha vackra kläder, sitter hemma Dina egna erfarenheter:	I sagan: letar aktivt efter en make, organiserar en spaning Dina egna erfarenheter:

7. Jämför tabellerna med varandra med hjälp av följande frågor:

- Minns du några andra berättelser där huvudpersonerna har egenskaper som avviker från de traditionella könsrollerna? Skriv upp förslagen och be eleverna motivera dem.
- Känner du i verkliga livet män eller kvinnor som inte uppför sig i enlighet med vanliga rollförväntningar? Be eleverna räkna upp sådana här egenskaper och precisera varför de avviker från det förväntade.

8. Definiera ordet "stereotyp" med hjälp av några exempel.

9. Be eleverna granska den första tabellen där stereotypa könsroller presenteras. Be dem fundera vilka egenskaper som baserar sig på biologiska egenskaper hos män och kvinnor och vilka som bara är antaganden, attityder eller stereotyper.

10. Du kan betona att saker som att tjäna pengar, uppfostra barn eller göra hushållsarbete idag är plikter för både män och kvinnor i lika hög grad.

Genomgång av övningen:

1. När eleverna internaliserat begreppet stereotyp kan ni reflektera över följande frågor:

- Hur behandlas människor som inte uppför sig enligt de förväntningar som man vanligtvis ställer på män och kvinnor?
- På vilket sätt är stereotyperna orättvisa mot män och pojkar? Eller kvinnor och flickor?
- På vilket sätt skadar stereotypa föreställningar om könen jämställdheten mellan män och kvinnor samt mellan flickor och pojkar?

2. Vad skulle du kunna göra i skolan för att flickor och pojkar skulle behandlas på samma sätt?

Exempel på en omvänd saga:

Askungen

Det var en gång en olycklig pojke. Hans pappa hade dött och hans mamma hade tagit hem en ny man, en änklings som hade två söner. Den nya styvfadern tyckte inte alls om pojken. Han unnade endast sina egna söner vänliga ord och gester och privilegier. De fick använda moderna kläder, äta läcker mat och sötsaker, men inget blev över för den stackars olyckliga pojken. Han fick inga modekläder, utan blev tvungen att nöja sig med sina styvbröders gamla trasor. Det enda han fick äta var rester. Han hade inga privilegier och fick inte ens vila ordentligt. Han blev tvungen att slita från morgon till kväll, handla, laga mat, tvätta kläder och städa. Först när det blivit kväll lät man honom sitta en stund i lugn och ro vid den varma köksspisens.

Under dessa långa ensamma kvällar grät pojken ofta och pratade med katten. Katten sade "Mjau", vilket egentligen betydde "Upp med hakan nu, min vän. Du har något som båda dina styvbröder saknar. Du är vacker." Och det hade katten helt rätt i. Till och med klädd i trasor och med ansiktet svart av sot var han en synnerligen stilig ung man. Hur fina kläder styvbröderna än hade skulle de förbli fula och klumpiga för evigt.

En dag började huset svämma över av nya kläder, skor och smycken. Drottningen skulle ordna en bal och styvbröderna hade bestämt sig för att delta. De tillbringade hela dagen framför spegeln. Pojken var tvungen att hjälpa dem dra på sig plagg efter plagg och vågade inte fråga: "Men jag då?" Han visste mycket väl vad svaret skulle bli. "Du? Oj pojke lilla, du stannar hemma och diskar, tvättar golv och bäddar sängar åt dina styvbröder. De kommer att vara trötta när de kommer hem."

När styvfadern och hans söner åkt till balen torkade pojken sina tårar och sade till katten: "Åh lilla kisse, jag är så olycklig!" "Mjau", svarade katten. Just då lystes köket upp av en klar blix. Det var den gode fen. "Var inte rädd, unge man", sade fen. "Vinden sände dina suckar till mina öron. Jag vet att du skulle vilja gå på balen. Och det ska du också göra!" "Hur skulle jag kunna gå när jag inte har något annat än trasor att ta på mig", svarade den stackars pojken. "Vakterna kommer att be mig vända vid dörren."

Den gode fen log. Ett sving med trollstaven och pojkens trasor förvandlades till fina kläder, stiligare än man någonsin skådat i hela kungariket. "Nu när vi löst problemet med kläderna återstår det att fixa skjuts till dig", sade fen. "En riktig gentleman anländer aldrig till en fest till fots. Fort! Hämta en pumpa från trädgården åt mig!", kommanderade feherren. "På momangen", sade den stackars pojken och skyndade till trädgårdslandet. Fen vände sig till katten och sade till den: "Du där, hämta sju möss åt mig!" Pojken kom snart tillbaka från trädgården med en stilig pumpa under armen. Kattfrun kom med sju möss som hon fångat i källaren. "Fint!" ropade den gode fen. Ett sving med trollstaven och – hör och häpna – pumpan förvandlades till en vagn och mössen till sex hästar – den sjunde blev en vacker kuskflicka, med fin klänning och piska.

Den stackars pojken kunde inte tro sina ögon. "Jag presenterar dig för hovet. Du kommer snart att märka att prinsessan till vars ära dansen ordnas kommer att bli förtjust i dig, så stilig som du är. Men kom ihåg! Du måste gå från festen vid midnatt och komma hem direkt, för då bryts förtrollningen. Kärran förvandlas tillbaka till en pumpa, hästen och kuskflickan till möss. Du i din tur kommer åter att vara klädd i trasor och ha träskor på fötterna i stället för de fina lackskorna. Du förstår väl, pojken min?" Pojken log och sade: "Ja, herr Fe, jag förstår nog!"

I balsalen i drottningens palats sänkte sig en djup tystnad då pojken kom in. Gästerna blev knäpptysta och kunde inte annat än beundra pojkens stil och elegans. "Vem i all världen kan det där vara?" frågade de varandra. Även de elaka styvbröderna försökte gissa vem den nya gästen var. De skulle aldrig ha kunnat föreställa sig att den stiliga uppenbarelsen var deras styvbror, som hade för vana att babbla med katten! Sedan upptäckte prinsessan den stilige pojken. Hon gick fram till honom, neg och bad honom komma och dansa med henne. Och till alla andra unga mäns förtret dansade prinsessan hela kvällen bara med pojken. "Vem är du, vackre unge man?" frågade prinsessan pojken gång på gång. Men pojken svarade bara: "Det spelar ingen roll. Du kommer ju inte att se mig någonsin igen efter den här kvällen." "Jo, det kommer jag!" svarade prinsessan. "Det är jag helt säker på."

Pojken hade en oförglömlig balkväll, tills han plötsligt började höra klockor ringa. Det första slaget vid midnatt! Han mindes den gode fens ord och lösgjorde sig utan att säga adjö från prinsessans grepp och sprang ner för slottstrapporna. Då han sprang tappade han sin ena lacksko, men hade inte tid att stanna för att ta upp den. Vad skulle kunna hända om det tolfte slaget hann ljuda innan... Vilken fruktansvärd skandal! Pojken flydde för sitt liv och försvann ut i natten.

Prinsessan var nu upp över öronen förälskad i pojken. Hon plockade upp hans lacksko från slottstrappan och deklarerade att hon skulle gifta sig med den man vars fot skon passade på. Hon gav sina ministrar en order: "Gå och sök igenom hela kungariket, leta efter den unge man på vars fot den här skon passar. Jag är inte nöjd förrän ni har hittat honom!"

Ministern besökte också huset där pojken bodde med sin styvfar och styvbröder. Ministern bad de unga männen som bodde i huset att prova skon. De båda styvbröderna fick inte in ens så mycket som en tå i skon. Ministern frågade om det bodde några andra unga män i huset, varvid styvfadern svarade: "Nej". Men då tog kattfrun tag i ministern och ledde honom till köket. Där satt den stackars pojken med sotigt ansikte vid spisen. Ministern provade skon på pojkens fot och till sin stora förvåning passade den som hand i handske. "Den där fula smutsiga pojken kan inte på något sätt ha deltagit i balen", grymtade styvfadern. "Säg till prinsessan att hon borde gifta sig med någon av mina söner! Ser ni inte hur ful den där pojken är? Full!"

Han tystnade dock fort, för den gode fen svävade plötsligt ner. "Det räcker nu!" ropade han och viftade med sin trollstav. I ett huj hade den stackars pojken åter på sig en fantastisk kostym. Hans stiliga ansikte lyste av ungdomlig fägring. Styvfadern och styvbröderna stirrade förbluffade på pojken. Ministern sade: "Kom med, du stilige unge man! Prinsessan väntar på dig i sitt slott med en förlovningsring." Pojken följde således lycklig med ministern. Prinsessan tog pojken till sin make några dagar senare och de levde lyckliga i alla sina dagar. Och vad kattfrun beträffade, så sade hon bara: "Mjau!"

Source of the fairytale: Cinderella stories: www.ucalgary.ca/~dkbrown/cinderella.html

60 min

Mobbningssituationer

Varje mobbare är en fegis innerst inne.

Teman:

- ojämlikhet och maktförhållanden
- värderingar

Mål:

- att identifiera olika typer av mobbning
- att få information om på vilka olika sätt både organisationer och personer kan stöda mobbade barn
- att analysera olika reaktioner på mobbning

Material och förberedelser:

- färgat papper
- tuscher
- saxar
- märk hörnen i rummet med siffrorna 1-4. Eleverna borde ges möjlighet att röra sig fritt från hörn till hörn

Instruktioner:

1. Presentera ämnet mobbning med hjälp av till exempel följande frågor:

- Vad är mobbning?
- På vilka sätt kan man mobba andra?
- Varför mobbar människor varandra?
- På vilket sätt påverkar mobbningen de mobbade? Eller mobbaren själv? Eller hela gruppen (t.ex. klassen)?

2. Be eleverna rita sina händer på ett färgat pappersark och för varje finger fundera på en människa som de kan vända sig till om de skulle bli mobbade (t.ex. en vän, förälder, lärare, annan vuxen i skolan, polisen, kuratorn, ett syskon). Be eleverna motivera varför de skulle välja just den personen.

3. Därefter utvärderas olika sätt att reagera på mobbning. Berätta för eleverna hur det här går till i praktiken:

- Läraren läser högt en beskrivning av ett mobbningsfall. För varje fall kan man välja ett av tre alternativa sätt att reagera eller hitta på ett fjärde alternativ själv.
- Varje hörn i rummet är numrerat (1-4). Efter att du lyssnat på beskrivningen, välj det lämpligaste hörnet enligt hur du själv skulle göra i samma situation. I hörnen 1-3 finns ett färdigt svarsalternativ, det fjärde hörnet är så att säga öppet.

4. Läs högt beskrivningarna av mobbningsituationerna en i taget och ge eleverna tid att välja sitt eget sätt att reagera och därmed vilket hörn de ska ställa sig i. När eleverna gjort sitt val, be några elever i varje hörn motivera sitt val. Fråga också vilka fördelar och nackdelar valet kunde medföra. Be också eleverna i det fjärde, så kallade öppna hörnet berätta hur de skulle reagera på situationen.

Genomgång av övningen:

1. Efter att ni behandlat fem eller sex olika mobbningsfall, gå igenom övningen med hjälp av följande frågor:

- Hur kändes övningen?
- Var det svårt att reagera i någon situation? Vilken och varför?
- Har du själv någon gång hamnat i en liknande situation?
- Behöver de som utsätts för mobbning hjälp och stöd? I så fall varför?
- Var kan en som blir mobbad söka hjälp?
- Har någon rätt att mobba andra? Varför eller varför inte?
- Varför mobbar vissa andra? Är det rättvist?
- Hur skulle du känna dig om du blev mobbad och personen du bad hjälpa dig inte gjorde något åt saken?
- Accepteras en viss typ av mobbning lättare barn emellan? Eller vuxna emellan? Varför eller varför inte?
- På vems ansvar är det att hjälpa mobbade barn?
- Kan även vuxna bli utsatta för mobbning? Kan du komma på något exempel?
- På vems ansvar är det att hjälpa mobbade vuxna?
- Hur kan man hjälpa mobbaren själv att sluta mobba andra?
- Vad händer om ingen blandar sig i mobbningen? Vad händer då med mobbaren? Eller gruppen? På vilket sätt kan man förbättra allas rättigheter och göra det bättre för hela gruppen om man blandar sig i mobbningen?

Mobbningssituationer

Varje mobbare är en fegis innerst inne!

Utskrift: Mobbningsituationer

Dina vänner börjar kalla dig öknamn, skicka elaka textmeddelanden till dig och tvinga dig att ge dina saker till dem. Det känns inte bra för dig. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Ingenting. Du har säkert gjort något fel för att förtjäna dina vänners bemötande.
2. Börja kalla dem saker tillbaka och hota dem.
3. Berätta om saken för dina föräldrar eller din lärare.
4. Något annat (det öppna hörnet).

Några klasskamrater sprider elaka rykten om dig via textmeddelanden. På grund av meddelandena leker flera av dina bekanta inte längre med dig eller pratar inte ens med dig. Till och med dina vänner börjar tro på skvallret. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Ingenting. Ingen skulle ändå tro dig, eftersom alla tror att ryktena är sanna.
2. Börja sprida skvaller om andra barn.
3. Berätta för alla att skvallret är påhittat.
4. Något annat (det öppna hörnet).

Ditt äldre syskon slår och sparkar dig när ingen annan ser. Han eller hon säger till dig att han eller hon kommer att slå dig ännu mer om du berättar för någon vuxen. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Berätta om saken för dina föräldrar eller din lärare.
2. Be dina skolkamrater hjälpa dig i striden mot din syster eller bror.
3. Säga till ditt syskon att det gör ont och be honom/henne sluta slå.
4. Något annat (det öppna hörnet).

Din lärare kallar dig dum om du svarar fel på lektionen. Han/hon påstår att det är onödigt att undervisa dig eftersom du ändå inte lär dig något. Även de andra eleverna har börjat skälla på dig. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Gå direkt till rektorn och berätta vad som hänt.
2. Börja skolka från skolan eftersom det inte är roligt att vara där.
3. Fråga dina föräldrar om du kunde få byta klass eller skola.
4. Något annat (det öppna hörnet).

Mobbningssituationer

Varje mobbare är en fegis innerst inne!

Utskrift: Mobbningsituationer

Du märker att en av dina vänner hånar yngre barn på sommarlägret och har också börjat stjäla saker av dem. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Berätta saken för lägerledaren utan att prata med din vän först.
2. Hjälpa din vän med att stjäla de yngre barnens saker, så att han/hon inte börjar stjäla av dig också.
3. Säga till din vän att det han/hon gör är fel och att han/hon ska lämna de yngre barnen i fred.
4. Något annat (det öppna hörnet).

De äldre eleverna i grannskolan retas med de yngre eleverna i din skola. Först väntar de på att någon liten skolelev börjar gå hemåt eller till bussen. De omringar honom/henne och stjälar hans/hennes pengar, matsäck och leksaker. De kastar stenar på den yngre eleven och hotar med ännu värre saker. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Undvika att gå till och från skolan ensam.
2. Berätta saken för skolans personal och be om hjälp.
3. Börja bära på stenar och en kniv i ryggsäcken så att du kan försvara dig.
4. Något annat (det öppna hörnet).

I din skola finns en ny elev som är flykting. Dina vänner skriker rasistiska ord till honom, hånar hans svenska och ber honom åka tillbaka till sitt hemland. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Börja skrika du också, inte är han ju din vän.
2. Berätta för läraren att dina vänner använder ett rasistiskt språk då de talar med pojken.
3. Du lovar att du ska lära honom svenska när du inte leker eller spelar, så att han kan anpassa sig bättre.
4. Något annat (det öppna hörnet).

Du har retat en av dina vänner som inte är bra på att läsa och skriva. På senare tid har du sett att han/hon ofta sitter ensam och en gång ser du tårar i hans/hennes ögon. Vad lönar det sig för dig att göra?

1. Ingenting. Han/hon har säkert bara en dålig dag och det har inget med dig att göra.
2. Sluta retas och fråga varför han/hon gråter.
3. Säga till honom/henne att du inte längre ska reta honom/henne, men att han/hon är dum och behöver stödundervisning.
4. Något annat (det öppna hörnet).

60 min

Kära dagbok

Gå en kilometer i mina skor

Teman:

- Ojämlighet och maktförhållanden
- Värderingar
- Socioekonomisk status

Mål:

- Att öva interaktion och observationsförmåga
- Att öka empatin
- Att bli medveten om dömande attityder
- Att förstå att individuella erfarenheter är subjektiva

Material och förberedelser:

- Ta kopior av tre berättelser (utskrifter)

Instruktioner:

1. Berätta att tre barn har gett andra människor lov att läsa deras dagböcker från lägret förra sommaren. Dela in eleverna i tre grupper och ge varje grupp en berättelse att läsa.
2. När ni läst berättelserna, samla ihop eleverna och gå igenom händelserna på lägret (att lösa en uppgift, äta lunch, spela fotboll, bygga en flotte, ta sig över ån). Ta en paus efter varje händelse och fråga eleverna vad deras person gjorde, tänkte och kände i varje situation. Förklara inte i det här skedet varför de olika lägerdeltagarna reagerade och kände som de gjorde.
3. Be gruppens medlemmar beskriva barnet i berättelsen som de läst. Diskutera utgående från följande frågor hur tre barn kan ha så olika upplevelser av samma händelse:

- Varför missförstod de här barnen varandra?
- Tror du att barnen skulle ha uppfört sig annorlunda om de hade vetat mer om varandras liv? På vilket sätt?
- Vilka felaktiga uppfattningar hade de om varandra?
- Vad berodde de här missuppfattningarna på?
- Har du någonsin dragit felaktiga slutsatser om någon annan?
- Vad händer då vi kritiserar någon annan på fel grunder?
- Vad kan vi göra för att undvika att felbedöma andra människor?

Genomgång av övningen:

1. Gå igenom övningen genom att ställa följande frågor:
 - Vad har ni för tankar om de här tre berättelserna?
 - Är de här berättelserna verklighetstrogna?
 - Kan ni identifiera er med något av de här barnen? Vem och varför?
 - Skulle du kunna ha vänner även om du var fattig eller inte kunde läsa? Varför?
 - Vad betyder vänskap?
 - Finns det människor i ert samhälle som befinner sig i en svagare position än andra? Vilka är det?
 - Vad kan vi göra för att ändra på den här situationen?

Kära dagbok

Gå en kilometer i mina skor

Utskrift: Reettas berättelse

Under sommarmånaderna är många barn på läger. Följande berättelser är tagna ur tre barns dagböcker. De träffades första gången på ett läger, är lika gamla och deltog i samma aktiviteter. En dag organiserade ungdomsledarna en stor äventyrsdag. På kvällen skrev alla tre dagbok om dagen.

Reetta skrev det här under täcket i ljuset av ficklampan:

Kära Dagbok. Oj, vilken fin dag det var idag! Vi gjorde helt galna saker och jag tror att det var en av mitt livs bästa dagar. Vi hade ett spännande program, ibland till och med lite farligt. Men jag var inte alls rädd. Till skillnad från mina vänner, som tyvärr inte tyckte om allt så som jag hade hoppats. Men om jag skulle börja helt från början.

När vi vaknade delade ledarna in oss i olika grupper. Jag var i samma grupp som Riku och Elsa. Jag tyckte om båda för igår var vi också i samma grupp och skrattade helt galet åt vitsar som vi berättade för varandra. Ledaren gav oss 3 hemliga meddelanden och vi skulle lösa dem. Jag kom först på min lösning. Snart kom Riku också på sin, men Elsa var långsam. När jag frågade om hon behöver hjälp, sade hon att hon inte tyckte om uppgiften och att det var långtråkigt att lösa koden. Sedan såg jag att hon höll pappret upp och ner och jag skrattade och sade att hon aldrig skulle komma på lösningen på det sättet. Hon glodde ilsket på mig och kastade bort pappret. "Jag vill inte leka eller läsa det där skräpet", sade hon. Hon verkar inte vara riktigt klok. Kan hon ens läsa – konstigt i så fall, för alla i min ålder kan läsa och skriva!

Nå, till sist lyckades vi lista ut vad de där tre meddelandena betydde. Sedan gick vi till åstranden där vi spelade fotboll mot en annan grupp. Det var roligt. Vi vann nästan, men på grund av Elsa förlorade vi ändå. Varje gång som bollen rullade mot henne tog hon i den med handen, sparkade andra barn och gjorde massor av misstag. Precis som om hon aldrig skulle ha spelat fotboll tidigare. Det verkade konstigt. Vi spelar alltid fotboll efter skolan. Nästa gång vill jag vara i en annan grupp än Elsa.

Efter lunchen – maten här är äcklig – skulle vi bygga en flotte för att ta oss över ån. Och det var kul, för vi skulle hämta träd och sedan göra alla möjliga knopar med rep. Elsa och jag hämtade fina långa stockar, men Riku kom bara med störrar. Jag sade till honom att eftersom han är en pojke borde han kunna jobba lika hårt som vi. Han sade att han var yr och hade ont i ryggen. Jag tror att det bara var svepskäl. När vi slutade var vår flotte den bästa någonsin – till och med ledarna sade det!

Sedan räknade ledaren "1, 2, 3" och vi skulle hoppa upp på flotten och tillsammans ta oss över ån. Jag hoppade först men plumsade i vattnet. Brrr... vattnet var jätte, jättekallt och först skrek jag. Lyckligtvis fiskade ledaren upp mig och sedan skrattade vi alla. När jag berättade hur kallt vattnet verkligen var, sade Riku att han inte längre hade lust att komma med. Jag tror att han var rädd för kallt vatten. Jag visste inte att Riku var en sådan loser! Först träden och sedan vattnet! När jag sade att han borde vara modigare sprang han bort gråtande. Jag tror inte att jag vill vara i samma grupp som han igen! I själva verket tänker jag be ledaren flytta mig till en annan grupp nästa gång, för Elsa är dum och Riku är en sådan mes. Jag pratade inte längre med Elsa och Riku efter det och... oops, ledarna verkar vara på väg in i vårt rum. Sov gott, kära dagbok. I morgon berättar jag fler nyheter. Kramar, Reetta

Kära dagbok

Gå en kilometer i mina skor

Utskrift: Elsas berättelse

Under sommarmånaderna är många barn på läger. Följande berättelser är tagna ur tre barns dagböcker. De träffades första gången på ett läger, är lika gamla och deltog i samma aktiviteter. En dag organiserade ungdomsledarna en stor äventyrsdag. På kvällen skrev alla tre dagbok om dagen.

Det här skrev Elsa med hjälp av ledaren:

Hej Dagbok! Du är min första egna dagbok och jag är Elsa. Jag hoppas att du stannar hos mig för en lång tid. Jag bad ledaren skriva den här sidan i stället för mig. Han säger att när jag blir större kan jag läsa om vad jag gjorde på lägret. Det är en bra idé enligt mig. Vi sitter långt borta från de andra barnen, för jag vill inte att någon ska veta att ledaren hjälper mig.

Idag hade vi hela dagen full av saker att göra. På morgonen hamnade jag i samma grupp som Reetta och Riku. Jag tycker mer om Riku än om Reetta. Reetta tror alltid att hon vet allt bättre än andra! Allt började med de hemliga meddelandena som vi skulle lösa. Jag tycker inte om sådant, eftersom jag inte ännu kan läsa ordentligt, och Reetta jäktar alltid. Jag skulle vilja kunna läsa bättre. Då skulle jag läsa alla världens böcker. Men när pappa stack blev jag tvungen att stanna hemma och sköta två ungar när mamma jobbar. Jag skulle vilja gå i skolan, men mamma säger alltid att det är viktigare att få mat än att läsa böcker. Jag ville inte att Riku och Reetta skulle få veta att jag inte kan läsa och jag låtsades att jag försökte lösa koden. Men sedan skrattade Reetta åt mig och jag blev arg och ledsen på samma gång.

Och sedan var det samma sak med fotbollen. Jag ville verkligen att vårt lag skulle vinna, men allt gick åt skogen. Alla andra kan spela utom jag. Jag ser alltid andra barn spela fotboll efter skolan. Men min mamma säger: "Om det finns tid att spela, finns det också tid att jobba." Därför har jag aldrig lärt mig spela.

Efter lunchen skulle vi bygga en båt för att kunna ta oss över ån. Och det här var jag nog bättre på än Reetta och Riku. Jag kan göra knopar och jag vet hurudant rep som behövs för att båten ska bli stark. Men Riku var konstig. Han kissade nästan på sig när Reetta berättade hur kallt vattnet var. Jag hoppas att vi har samma grupp igen i morgon. Jag vill visa dem att jag kan många saker! Och jag tycker jättemycket om lägerledarna! Hej då dagbok, vi ses i morgon. Elsa.

Kära dagbok

Gå en kilometer i mina skor

Utskrift: Rikus berättelse

Under sommarmånaderna är många barn på läger. Följande berättelser är tagna ur tre barns dagböcker. De träffades första gången på ett läger, är lika gamla och deltog i samma aktiviteter. En dag organiserade ungdomsledarna en stor äventyrsdag. På kvällen skrev alla tre dagbok om dagen.

Riku har en stor dagbok, som han har skrivit i under flera års tid. Så här skrev han om "Den stora äventyrsdagen":

Käraste dagbok. Jag skriver igen för att berätta hur besviken jag är. På morgonen hade vi program som jag tyckte om. Chifferskrift är enkelt eftersom jag gör sådana hemma hela tiden. Och i fotbollen gjorde jag mål som alltid. Lunchen var god, troligen den bästa som jag har ätit. Jag äter mycket här, till skillnad från hemma där jag alltid måste vänta på att mina yngre systrar och bröder har ätit. Inte här! Jag kan till och med ta till. Det tycker jag om! Jag tror att jag också går upp i vikt. När jag kommer hem är jag inte längre bara skinn och ben!

Men eftermiddagen var hemsk. Vi måste släpa på grymt tunga träd och sedan gå i kallt vatten. Jag tycker inte om det, för jag kan bli sjuk och det vill jag inte längre. Pappa har sagt att den dag då han hittar ett nytt arbete för han mig till sjukhuset så jag kan bli bättre. Han säger att jag sedan kan göra allt jag vill och behöver inte vara i sängen hela tiden. Jag skulle vilja att pappa får sitt nya jobb i morgon. Då skulle jag snabbt kunna bli frisk igen! Jag vill inte berätta det här för de andra barnen på lägret, för då skulle de veta att vi inte har pengar hemma och reta mig för det.

Kära dagbok, när blir jag frisk igen? Jag vill vara som alla andra barn. Jag vill leka och springa och hoppa. Jag hoppas att det händer snart, men jag är rädd för att det aldrig kommer att hända. Sov gott, kära dagbok! Jag berättar mer i morgon. Du är den enda som känner till min hemlighet. Riku

60 min

Från åskådare till hjälpare Men vad kan jag göra?

Teman:

- ojämlikhet och maktförhållanden
- allmänna mänskliga rättigheter
- värderingar, trygghet

Mål:

- att identifiera olika situationer där någon utsätts för våld eller behandlas illa
- att betona allas ansvar för att andra respekteras och försvaras
- att fundera på vad det innebär att hjälpa

Material och förberedelser:

- tavla och kriter
- ett papper till varje grupp där du har skrivit upp följande teman:
 - när du såg någon bli retad eller illa behandlad
 - när du deltog i mobbning av någon eller behandlade någon illa
 - när du såg någon hjälpa en människa som blev skadad eller behandlades illa/fel
 - när du såg någon bli mobbad eller illa behandlad och ingen hjälpte

Instruktioner:

1. Berätta för eleverna att alla människor har rätt till mänskliga rättigheter, till exempel rätt till ett liv, frihet och personlig säkerhet. Berätta att förutom fysiskt våld och fysisk misshandel är också verbalt och psykiskt våld och verbal och psykisk misshandel brott mot de mänskliga rättigheterna. Be eleverna ge några exempel på hur våld och dåligt bemötande kan ta sig uttryck.

2. Dela in eleverna i smågrupper på tre-fyra. Ge varje grupp ett papper med övningens teman. Förklara övningen:

- Er uppgift är att diskutera i grupp kring våld och dåligt bemötande. Som stöd för diskussionen kan ni använda följande teman:
 - När du såg någon bli retad eller illa behandlad
 - När du deltog i mobbning av någon eller behandlade någon illa
 - När du såg någon hjälpa en människa som blev skadad eller behandlades illa/fel
 - När du såg någon bli mobbad eller illa behandlad och ingen hjälpte
- Be eleverna diskutera ett tema i taget och ge egna exempel på liknande situationer. Klargör att ingen kommer att bestraffas för vad den säger.
- För den här delen av övningen reserveras 15 minuter.

3. Gör en tabell av följande slag på tavlan:

VÅLD	VAD SKULLE MAN KUNNA GÖRA?

4. Samla ihop eleverna till en stor grupp igen och diskutera deras iakttagelser. Be om exempel på situationer där en person skadats eller behandlats illa (tema 1 och 2). Skilj inte mellan situationer där eleverna själva varit inblandade och situationer som de bara observerat. Skriv upp dessa på tavlan under rubriken "Våld".

5. Be eleverna om exempel på tema 3.

6. Be till sist exempel på tema 4. Placera också dessa exempel under rubriken "Våld".

7. Be eleverna ge exempel på vad man kunde ha gjort för att hjälpa i vissa av situationerna under rubriken "Våld" i stället för att bara iaktta. Samla ihop förslagen under rubriken "Vad kan man göra?"

Genomgång av övningen:

1. Läs högt listan på förslag till åtgärder för att hjälpa. Diskutera utgående från följande frågor hur människor blir hjälpare som försvarar mänskliga rättigheter.

- Vilka av förslagen skulle vara svåra att genomföra i praktiken? Vilka skulle vara lättare?
- Finns det något på listan som ni tror att ni skulle kunna göra själva?
- Vad hindrar människor från att hjälpa?
- Vilken nytta kunde man ha av att fler människor blev hjälpare i stället för iakttagare?

2. Diskutera utgående från följande frågor hur vi kan hjälpa andra:

- Vilka egenskaper och färdigheter behöver en människa för att bli en "hjälpare"?
- Hur kan vi uppmuntra medlemmar i vår grupp att bli "hjälpare"?

3. Sammanfatta diskussionen genom att konstatera att alla slag av vålds- eller illdåd som riktar sig mot människor, också det som barn gör mot varandra, är brott mot de mänskliga rättigheterna. Sådana situationer förekommer i alla kulturer och över allt i världen. Betona att det förutom att försvara sina egna rättigheter är viktigt att lära sig att ta även andras mänskliga rättigheter i försvar. Vi kan inte få slut på allt våld och alla illdåd, men vi kan hjälpa varandra i vår egen gemenskap.

Om du vill kan du bekanta dig med de ursprungliga övningarna via följande länkar:

Världen är inte jämlik. Är det rättvist?

<http://cdn.worldslargestlesson.globalgoals.org/2016/05/The-World-Is-Not-Equal.-Is-That-Fair.pdf>

Fredens styrka:

http://cdn.worldslargestlesson.globalgoals.org/2016/06/8_The_Power_of_Peace.pdf

Migration som en del av vår historia:

<http://cdn.worldslargestlesson.globalgoals.org/2016/07/Migration-as-part-of-our-shared-history-.pdf>

Resväska eller flyktväska?

<http://cdn.worldslargestlesson.globalgoals.org/2016/07/Holiday-Bag-or-Get-Away-Bag-English-.pdf>

Flerspråklig skattjakt

<http://cdn.worldslargestlesson.globalgoals.org/2016/07/Language-Treasure-Hunt2.pdf>

En trygg skolgång för alla

https://www.unicef.org.uk/rights-respecting-schools/wp-content/uploads/sites/4/2018/06/SafeToLearn_ActivityPack_FINAL_EN.pdf

Resten av övningarna:

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf

Skribenter

Niina Autiomäki

planerare, FM, YL, Humanistiska yrkeshögskolan

Jag har skrivit manuskript inom ramen för PELIMO-projektet, deltagit i piloteringen och producerat innehåll för projektpublikationer, hemsidor och bloggar. Jag deltar i ett forskningsprojekt om kulturell mångfald som inletts vid Brahea-centret vid Åbo Universitet inom ramen för PELIMO-projektet.

Marju Lindholm

projektkoordinator, socionom YH, Åbo yrkeshögskola

Inom ramen för PELIMO-projektet har jag skrivit manuskript och deltagit i piloteringen av spelet, deltagit i skrivandet av lärarguiden och spelifieringsguiden samt i övrigt teamprojektarbete.

Kia (Katarina) Lundqvist

planerare, PM, Brahea-centret vid Åbo universitet

Jag har fungerat som sakkunnig i kulturell mångfald inom PELIMO-projektet och deltagit i skrivandet av lärar- och spelifieringsguiderna. Därtill har vi inom Brahea-centret inletts ett forskningsprojekt av mindre omfattning om kulturell mångfald inom ramen för PELIMO-projektet.

Janina Luoto

timlärare i huvudsyssla, PeM, FM, Åbo yrkeshögskola

Inom ramen för PELIMO-projektet har jag koordinerat skrivandet av lärarguiden, handlett studenter som deltagit i projektet, deltagit i skrivandet av spelifieringsguiden och manuskriptet för spelet samt i övrigt teamprojektarbete.

Sallamari Rantanen

projekt-ingenjör, ingenjör YH, Åbo yrkeshögskola

Inom ramen för PELIMO-projektet har jag ansvarat för det tekniska genomförandet av spelet, handlett studenter som deltagit i programmeringen av spelet samt deltagit i piloteringarna.

Hanna Siren

lektor, PeM, SL, Åbo yrkeshögskola

Inom PELIMO-projektet har jag ansvarat för piloteringen av spelet i lågstadier i Åbo. Jag har bidragit med speciallärarens perspektiv, deltagit i den strukturella planeringen och skrivandet av lärarguiden samt i utvecklandet av själva spelet

PELIMO

Kulturell mångfald syns och hörs i Finland och är närvarande även i grundskolans vardag. Öppenhet inför kulturell mångfald kräver övning. Skillnader i elevernas etniska, socioekonomiska och religiösa bakgrund samt familjestruktur gör varje elev och elevgrupp kulturellt sett unik. Med hjälp av vilka metoder kan läraren ta upp mångfald med sina elever?

Avsikten med PELIMO-projektet är att svara på detta behov. Det digitala spelet PELIMO med tillhörande lärarguide är redskap för att behandla kulturell mångfald i undervisningen. Spelet och uppgifterna i guiden är riktade till elever i årskurserna 4-6 inom ramen för undervisningen i samhällslära, men de kan också tillämpas i andra läroämnen.

PELIMO-projektets lärarguide innehåller instruktioner för ibruktagandet av det digitala spelet och utnyttjandet av det i undervisningen. Med hjälp av centrala begrepp som hör ihop med kulturell mångfald har informationen i guiden samlats i en koncis form. Guiden innehåller också ett brett urval praktiska övningar, med vars hjälp man inom undervisningen lätt kan fördjupa sig i ämnet kulturell mångfald.

Vår önskan är att spelet och övningarna ska medföra nya infallsvinklar i undervisningen och leda riktningen mot en kulturell mångfald som karakteriseras av rikedom och tolerans.

ISBN 978-951-29-8416-9
ISSN 2342-4273